رئاسة الشؤون الدينية
بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

التَّحْقِيقُ وَالإِيضَاحُ لِكَثِيرٍ مِنْ مَسَائِلِ الحَجِّ وَالعُمْرَةِ وَالزِّيَارَةِ عَلَى ضَوءِ الكِتَابِ

بوسني

bosanski

Pojašnjenje i razrada mnogih propisa u vezi hadža, umre i zijareta u svjetlu Kur'ana i sunneta

Autor: Uvaženi šejh
Abdulaziz ibn Abdullah ibn Baz

ⓒ جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات ، ١٤٤٨هـ

بن باز ، عبدالعزيز
التحقيق والإيضاح لكثير من مسائل الحج والعمرة والزيارة على ضوء الكتاب والسنة - بوسني. / عبدالعزيز بن باز ؛ جمعية خدمة المحتوى الإسلامي باللغات - ط١. .- الرياض ، ١٤٤٨هـ
١٣٢ ص ؛ ..سم

رقم الإيداع: ١٤٤٨/٧٩٥٩
ردمك: ٩٧٨-٦٠٣-٥١٧-٦٤٣-٩

التَّحْقِيقُ وَالإِيضَاحُ لِكَثِيرٍ مِنْ مَسَائِلِ
الحَجِّ وَالعُمْرَةِ وَالزِّيَارَةِ عَلَى ضَوءِ الكِتَابِ وَالسُّنَّة

Pojašnjenje i razrada mnogih propisa u vezi hadža, umre i zijareta u svjetlu Kur'ana i sunneta

لِسَمَاحَةِ الشَّيْخِ العَلَّامَةِ
عَبْدِ العَزِيزِ بْنِ عَبْدِ اللهِ بْنِ بَازٍ
رَحِمَهُ اللهُ

Autor: Uvaženi šejh
Abdulaziz ibn Abdullah ibn Baz

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Pojašnjenje i razrada mnogih propisa u vezi hadža, umre i zijareta u svjetlu Kur'ana i sunneta

Uvod autora

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, a konačnica pripada bogobojaznima. Neka su salavati i selami na Njegovog roba i poslanika Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe.

A potom:

Ovo je sažeta poslanica o hadžu, njegovim vrijednostima i adabima (pravilima), te o onome što je potrebno svakome ko želi putovati radi njegovog obavljanja. Ovdje je na sažet i jasan način pojašnjeno mnoštvo važnih pitanja vezanih za hadž, umru i posjetu. Tokom pisanja ovog djela trudio sam se dosljedno držati onoga na što ukazuju Allahova Knjiga i sunnet Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Priredio sam je kao savjet muslimanima, postupajući po riječima Uzvišenog Allaha:

﴿وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ۝٥٥﴾

"I opominji! Doista, opomena vjernicima koristi!" (Ez-Zarijat, 55). Također, Uzvišeni kaže:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ...﴾

"A kada Allah uze obavezu od onih kojima je data Knjiga da će to sigurno ljudima objašnjavati i ništa iz nje neće kriti..." (Ali Imran, 187). Još jedan od dokaza koji idu u prilog ovome jesu riječi Uzvišenog:

﴿...وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى...﴾

"...Potpomažite se u dobročinstvu i bogobojaznosti..." (El-Maide, 2).

A u ispravnom hadisu prenosi se od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

«الدِّينُ النَّصِيحَةُ، ثَلَاثًا، قِيلَ: لِمَنْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: لِلَّهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأَئِمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ».

"Vjera je iskren odnos", tri puta. Upitan je: "Prema kome, o Allahov Poslaniče?" Rekao je: "Prema Allahu, Njegovoj Knjizi, Njegovom Poslaniku, predvodnicima muslimana i svim muslimanima."[1]

Taberani prenosi od Huzejfe da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَنْ لَمْ يَهْتَمَّ بِأَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ، وَمَنْ لَمْ يُصْبِحْ وَيُمْسِ نَاصِحًا

[1] Muslim, br. 55.

لِلَّهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِكِتَابِهِ وَلِإِمَامِهِ وَلِعَامَّةِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ».

"Ko ne brine o stanju muslimana, takav nije od njih, a onaj ko ne osvane i ne omrkne iskren prema Allahu, Njegovom Poslaniku, Njegovoj Knjizi, vođi i svim muslimanima, takav nije od njih."[1]

Allaha molim da ovo djelo bude od koristi meni i muslimanima, da trud uložen u njega bude isključivo radi Njegovog Plemenitog Lica i uzrokom uspjeha kod Njega u džennetima uživanja, a On, uistinu, sve čuje i odaziva se; On nam je dovoljan i divan je On zaštitnik!

Poglavlje

Dokazi o obaveznosti hadža i umre te o obavezi požurivanja njihovog obavljanja.

Znajte – Allah nas i vas uputio ka istini i njenom slijeđenju – da je Allah, Uzvišeni i Silni, propisao Svojim robovima odlazak u Mekku radi hadža i da ga je učinio jednim od temelja islama. Uzvišeni Allah rekao je:

﴿...وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

"...Hodočastiti Kabu, radi Allaha, dužan je svako ko bude u mogućnosti do nje doći. A ko ne

[1] El-Mu'džem El-evsat, Taberani, br. 7469.

vjeruje – pa, Allah je, doista, neovisan o svjetovima." (Alu Imran, 97).

U dva Sahiha zabilježen je hadis kojeg prenosi Ibn Omer, radijallahu anhuma, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«بُنِيَ الإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ، وَحَجِّ بَيْتِ اللهِ الحَرَامِ».

"Islam se temelji na pet principa: šehadetu (svjedočenju) da nema istinskog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik, obavljanju namaza, davanju zekata, postu ramazana i obavljanju hadža kod Allahove časne Kuće."[1]

Bilježi Se'id u svom Sunenu od Omera ibnul Hattaba, radijallahu anhu, da je rekao: "Namjeravao sam poslati ljude u ove pokrajine da provjere svakoga ko ima mogućnosti[2], a nije obavio hadž, i da im nametnu džizju (porez). Oni nisu muslimani, oni nisu muslimani!"[3]

Od Alije, radijallahu anhu, prenosi se da je rekao: "Ko bude u mogućnosti obaviti hadž, pa ga ne obavi,

---

[1] Buhari, br. 8. i Muslim, br. 16.

[2] To jest: dovoljno/veliko imovno stanje, odnosno imovinska mogućnost (da može priuštiti put i troškove).

[3] Ova predaja se u djelu Džami'ul-ehadis, br. 31221, pripisuje zbirci Se'ida bin Mensura, Sunen, ali je nisam našao u dostupnom primjerku.

svejedno je hoće li umrijeti kao jevrej ili kršćanin."[1]

Onaj ko nije obavio hadž, a u mogućnosti je da ga obavi, dužan je odmah prionuti njegovom obavljanju, jer se prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhu, da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«تَعَجَّلُوا إِلَى الحَجِّ – يَعْنِي الفَرِيضَةَ – فَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَا يَدْرِي مَا يَعْرِضُ لَهُ».

"Požurite na hadž – misli se na farz (obavezni hadž) – jer niko od vas ne zna šta mu se može dogoditi."[2]

To je, između ostalog, zato što je obavljanje hadža obavezno odmah za onoga ko je u mogućnosti, shodno jasnom značenju riječi Uzvišenog Allaha:

﴿...وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾

"…Hodočastiti Kabu, radi Allaha, dužan je svako ko bude u mogućnosti do nje doći. A ko ne vjeruje – pa, Allah je, doista, neovisan o svjetovima." (Alu Imran, 97). Na ovu temu govori i hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, izrečen u njegovoj hutbi:

---

[1] Tirmizi, br. 812.

[2] Ebu Davud, br. 1732.

«أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللهَ فَرَضَ عَلَيْكُمُ الحَجَّ فَحُجُّوا».

"O ljudi, Allah vam je propisao hadždž, pa ga obavite!"[1]

Preneseni su hadisi koji ukazuju na obaveznost umre, od kojih izdvajamo sljedeće:

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, odgovorio je Džibrilu, kada ga je upitao o islamu:

«الإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَحُجَّ البَيْتَ وَتَعْتَمِرَ، وَتَغْتَسِلَ مِنَ الجَنَابَةِ، وَتُتِمَّ الوُضُوءَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ».

"Islam je da svjedočiš da nema istinskog boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik, da obavljaš namaz, daješ zekat, obaviš hadž i umru, okupaš se od džunupluka, upotpuniš abdest i postiš ramazan."[2] Ovaj hadis zabilježili su Ibn Huzejme i ed-Darekutni od Omera ibn el-Hattaba, neka je Allah njime zadovoljan. Ed-Darekutni je rekao: "Ovaj lanac prenosilaca je pouzdan i vjerodostojan."

Među njima je i predaja od Aiše, radijallahu anha, u kojoj je kazala:

«يَا رَسُولَ اللهِ، هَلْ عَلَى النِّسَاءِ مِنْ جِهَادٍ؟ قَالَ: عَلَيْهِنَّ جِهَادٌ لَا قِتَالَ فِيهِ:

[1] Muslim, br. 1337.
[2] Ibn Huzejme, br. 1.

الحَجُّ وَالعُمْرَةُ».

"'O Allahov Poslaniče, je li ženama propisan džihad?' On je odgovorio: 'Njima je dužnost džihad u kojem nema borbe: hadž i umra.'"[1] Ovaj hadis zabilježili su Ahmed i Ibn Madže sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

Hadž i umra su obavezni samo jednom u životu, na osnovu riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, u vjerodostojnom hadisu:

«الحَجُّ مَرَّةٌ، فَمَنْ زَادَ فَهُوَ تَطَوُّعٌ».

"Hadž je jednom, a ko ga obavi više puta, to je nafila (dobrovoljno djelo)."[2]

Preporučeno je što više obavljati hadž i umru kao nafilu (dobrovoljno djelo), shodno onome što je zabilježeno u dva Sahiha, gdje se od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

«العُمْرَةُ إِلَى العُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا، وَالحَجُّ المَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الجَنَّةُ».

"Umra do umre briše ono što je između njih, a za hadž mebrur (primljen) nagrada nije ništa drugo mimo Dženneta."[3]

---

[1] Buhari, br. 1520.
[2] Nesai, br. 2620.
[3] Buhari, br. 1773; Muslim, br. 1349.

Poglavlje

O obaveznosti pokajanja za grijehe i oslobađanja od nepravde učinjene drugima.

Kada musliman odluči otputovati na hadž ili umru, poželjno je da svojoj porodici i prijateljima oporuči bogobojaznost, a to podrazumijeva izvršavanje Njegovih naredbi i klonjenje Njegovih zabrana.

Treba zapisati svoja potraživanja i svoje dugove i za to uzeti svjedoke. Obaveza mu je da se što prije iskreno pokaje za sve grijehe, shodno riječima Uzvišenog:

﴿...وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

"I svi se Allahu pokajte, o vjernici, da biste postigli ono što želite." (En-Nur, 31).

Suština pokajanja je: prestanak sa činjenjem grijeha i njihovo napuštanje, kajanje zbog prošlih grijeha, čvrsta odluka da se više ne vrati tim grijesima, a ukoliko ima nepravdi počinjenih prema ljudima po pitanju krvi, imetka ili časti, da im to vrati ili traži oprost od njih prije svog putovanja, jer se vjerodostojno prenosi od Poslanika, sallallahu

alejhi ve sellem, da je rekao:

«مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ مَالٍ أَوْ عِرْضٍ فَلْيَتَحَلَّلِ اليَوْمَ قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ، إِنْ كَانَ لَهُ عَمَلٌ صَالِحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقَدْرِ مَظْلَمَتِهِ، وَإِنْ لَمْ تَكُنْ لَهُ حَسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سَيِّئَاتِ صَاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ».

"Ako je neko od vas učinio nepravdu svome bratu vezano za njegov imetak ili čast, neka od njega traži oprosta (halala) danas, prije nego dođe vrijeme da se ne bude mogao iskupiti ni dinarima ni dirhemima (ni zlatnicima ni srebrenjacima). Ako bude imao dobrih djela, uzet će mu se od njih srazmjerno nepravdi koju je učinio, a ako ne bude imao dobrih djela, uzet će se od loših djela onoga kome je nepravdu učinio i njemu će se natovariti."[1]

Za hadž i umru potrebno je odabrati čistu opskrbu od halal imetka, jer se vjerodostojno prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

«إِنَّ اللهَ تَعَالَى طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا».

"Uistinu, Uzvišeni Allah je dobar i prima samo dobro."[2]

Et-Taberani prenosi od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve

[1] Buhari, br. 2449.
[2] Muslim, br. 1015.

sellem, rekao:

«إِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ حَاجًّا بِنَفَقَةٍ طَيِّبَةٍ وَوَضَعَ رِجْلَهُ فِي الغَرْزِ فَنَادَى: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ، زَادُكَ حَلَالٌ، وَرَاحِلَتُكَ حَلَالٌ، وَحَجُّكَ مَبْرُورٌ غَيْرُ مَأْزُورٍ، وَإِذَا خَرَجَ الرَّجُلُ بِالنَّفَقَةِ الخَبِيثَةِ فَوَضَعَ رِجْلَهُ فِي الغَرْزِ فَنَادَى: لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، نَادَاهُ مُنَادٍ مِنَ السَّمَاءِ: لَا لَبَّيْكَ وَلَا سَعْدَيْكَ، زَادُكَ حَرَامٌ، وَنَفَقَتُكَ حَرَامٌ، وَحَجُّكَ غَيْرُ مَبْرُورٍ».

„Kada čovjek krene na hadž sa čistim imetkom, stavi nogu u uzengiju i poviče: 'Odazivam Ti se, Allahu moj, odazivam!', zovne ga glasnik sa nebesa: 'Tebi se odaziva i sretan bio! Tvoja opskrba je halal, tvoja jahalica je halal i tvoj hadž je primljen i bez grijeha.' A kada čovjek krene sa nečistim imetkom, pa stavi nogu u uzengiju i poviče: 'Odazivam Ti se, Allahu moj, odazivam!', zovne ga glasnik sa nebesa: 'Tebi se ne odaziva i nema ti sreće! Tvoja opskrba je haram, tvoj imetak je haram i tvoj hadž nije primljen.'“[1]

Potrebno je da hadžija ne ovisi o onome što je u rukama ljudi i da se uzdržava od traženja od njih, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«وَمَنْ يَسْتَعْفِفْ يُعِفَّهُ اللهُ، وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللهُ».

"Ko se trudi da ne traži od ljudi - Allah će mu to

[1] Bilježi Taberani u El-Kebiru, br. 2989.

podariti. Ko se trudi postići neovisnost - Allah će ga učiniti neovisnim (bogatim)."[1]

Osim toga, Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je i sljedeće:

«لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَسْأَلُ النَّاسَ حَتَّى يَأْتِيَ يَوْمَ القِيَامَةِ وَلَيْسَ فِي وَجْهِهِ مُزْعَةُ لَحْمٍ».

"Čovjek će neprestano tražiti od ljudi sve dok na Sudnji dan ne dođe, a na njegovom licu neće biti ni komadića mesa."[2]

Onaj koji odlazi na hadž mora to učiniti isključivo radi Allahovog zadovoljstva, želeći svojim hadžom i umrom Njegovo lice i Ahiret, te da se umili Allahu riječima i djelima kojima je On zadovoljan na tim časnim mjestima. S druge strane, obavezan je strogo izbjegavati pokvarene namjere poput želje za ovim svijetom i materijalnom koristi, pretvaranja, traženja društvenog statusa ili samohvale time. Zaista je to jedna od najružnijih namjera i uzrok da djelo propadne i ne bude primljeno kod Allaha, kao što Uzvišeni Allah kaže:

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ ۝١٥ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الاخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا

[1] Buhari, br. 1427; Muslim, br. 1035.
[2] Buhari, br. 1474; Muslim, br. 4040.

فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

"Onima koji streme životu na ovome svijetu i dunjalučkim ukrasima, Mi ćemo im to zbog njihovih djela – u potpunosti – i dati, i u tome zakinuti neće biti.

To su oni koji će na onome svijetu samo vatru imati; tamo će propasti sve ono što su na Zemlji činili i bit će uzaludno sve što su radili."

(Hud, 15–16).

Također, Uzvišeni je rekao:

﴿مَّنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾

"Onome koji želi ovaj – kratkotrajni svijet, Mi mu na njemu brzo dajemo – što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se prezren i odbačen peći.

A svako ko za ahiretom teži i zbog njega se trudi, a vjernik je - pa trud takvih će pohvalan biti." (El-Isra, 18–19).

A u ispravnom hadisu prenosi se:

«قَالَ اللهُ تَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ مَعِي فِيهِ غَيْرِي تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ».

"Uzvišeni Allah kaže: 'Ja sam Sebi dovoljan i ne

treba Mi drug. Ko učini neko djelo u kojem Mi nekoga kao sudruga pridruži, Ja ću ga prepustiti tome drugom.'"[1]

Također, čovjek bi se na putovanju trebao družiti sa dobrim ljudima, onima koji su pokorni, bogobojazni i koji poznaju vjeru, a čuvati se druženja sa lahkoumnima i grešnicima.

Trebao bi naučiti ono što mu je propisano prilikom obavljanja hadža i 'umre, da se tome poduči i pita o onome što mu nije jasno kako bi imao jasnu spoznaju. Kada sjedne u svoje prevozno sredstvo — bilo da je to deva, automobil, avion ili drugo — preporučuje mu se da prouči bismillu i zahvali Allahu, subhanehu, a zatim da tri puta donese tekbir (Allahu ekber) i kaže:

﴿...سُبْحَانَ الَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ﴿١٤﴾﴾

"Slavljen i uzvišen neka je Onaj Koji nam je ovo potčinio, mi to sami ne bismo mogli postići, i mi ćemo se, sigurno, Gospodaru svome vratiti!" (Ez-Zuhruf, 13–14).

«اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي سَفَرِي هَذَا البِرَّ وَالتَّقْوَى، وَمِنَ العَمَلِ مَا تَرْضَى، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ،

[1] Muslim, br. 2985.

وَالخَلِيفَةُ فِي الأَهْلِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ، وَكَآبَةِ المَنْظَرِ، وَسُوءِ المُنْقَلَبِ فِي المَالِ وَالأَهْلِ».

"Allahu moj, molim Te na ovom mom putovanju za dobročinstvo i bogobojaznost, i za ona djela kojima si Ti zadovoljan! Allahu, olakšaj nam ovo putovanje, a razdaljinu njegovu podnošljivom učini! Allahu moj, Ti si Pratilac na putu i Čuvar u porodici. Allahu moj, utječem Ti se od teškoća putovanja, tuge (iskušenja) koja bi me mogla zadesiti i od lošeg ishoda u pogledu imovine i porodice!" ("Allahumme inni es'eluke fi seferi haza el-birre, vet-takva ve minel-'ameli ma terda. Allahumme hevvin 'alejna seferena haza vatvi' 'anna bu'dehu. Allahumme entes-sahibu fis-seferi vel-halifetu fil-ehli. Allahumme inni e'uzu bike min va'sais-seferi ve keabetil-menzari ve suil-munkalebi fil-mali vel-ehli!")[1]

To se vjerodostojno prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Hadis bilježi Muslim, a prenosi ga Ibn Omer, radijellahu anhuma.

Tokom putovanja treba da mnogo spominje Allaha, traži oprosta, upućuje dove Allahu Uzvišenom i ponizno Mu se moli, te uči Kur'an i razmišlja o njegovim značenjima. Treba da redovno obavlja namaze u džematu i čuva svoj jezik od

[1] Muslim, br. 1342.

mnoštva prazne priče, upuštanja u ono što ga se ne tiče i pretjerivanja u šali. Također, treba svoj jezik čuvati od laži, ogovaranja, prenošenja tuđih riječi i ismijavanja svojih saputnika i ostale braće muslimana.

Treba činiti dobro svojim prijateljima, ne činiti im ništa nažao, te ih pozivati na dobro, a odvraćati od zla, mudrošću i lijepim savjetom, shodno svojim mogućnostima.

Poglavlje

Šta hadžija čini po dolasku na mikat?

Kada stigne na mikat, preporučeno mu je da se okupa i namiriše, zbog toga što se prenosi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, skinuo šivenu odjeću (koja je krojena u obliku tijela) prilikom stupanja u ihram i okupao se, kao i zbog onoga što se navodi u dva Sahiha od Aiše, radijallahu anha, koja je rekla:

«كُنْتُ أُطَيِّبُ رَسُولَ اللهِ ﷺ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحَلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالبَيْتِ».

"Namirisala sam Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, za njegov ihram prije nego što bi stupio u ihram, i za njegovo oslobađanje od ihrama prije nego što bi obavio tavaf oko Kabe."[1] Naredio je Aiši,

[1] Buhari, br. 1539; Muslim, br. 1189.

kada je dobila hajz nakon što je stupila u obrede umre, da se okupa i zanijeti hadždž. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio je Esmi bint Umejs, kada se porodila u Zul-Hulejfi, da se okupa, uveže komadom platna i stupi u ihram.[1] To ukazuje da se žena, kada stigne na mikat u stanju hajza (menstruacije) ili nifasa (poslijeporođajnog krvarenja), treba okupati i stupiti u ihram sa ostalim ljudima, te činiti ono što čini i hadžija, osim tavafa oko Kabe, kao što je to Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio Aiši i Esmi.

Preporučeno je onome ko želi stupiti u ihram da povede brigu o svojim brkovima, noktima, stidnim dlačicama i dlakama ispod pazuha, te da ukloni ono što je potrebno, kako ne bi imao potrebu da to uklanja nakon stupanja u ihram, kada mu je to zabranjeno. Također, i zbog toga što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, propisao muslimanima da u svakom vremenu vode brigu o ovim stvarima, kao što je potvrđeno u dva Sahiha od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je kazao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

«الفِطْرَةُ خَمْسٌ: الخِتَانُ، وَالِاسْتِحْدَادُ، وَقَصُّ الشَّارِبِ، وَقَلْمُ الأَظْفَارِ، وَنَتْفُ الإِبْطِ».

'Petero se ubraja u fitru (urođene osobine):

[1] Muslim, br. 1218.

sunećenje (obrezivanje), uklanjanje dlaka sa stidnih mjesta, podrezivanje brkova, podrezivanje nokata, te čupanje dlaka ispod pazuha.'"[1]

A u Muslimovom Sahihu, od Enesa, radijallahu anhu, prenosi se da je kazao:

«وَقَّتَ لَنَا فِي قَصِّ الشَّارِبِ، وَقَلْمِ الأَظْفَارِ، وَنَتْفِ الإِبْطِ، وَحَلْقِ العَانَةِ: أَنْ لَا نَتْرُكَ ذَلِكَ أَكْثَرَ مِنْ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً».

"Kada je riječ o kraćenju brkova, rezanju noktiju, uklanjanju (čupanju) dlaka ispod pazuha i brijanju stidnih dlačica, određeno nam je da ne smije proći više od četrdeset noći, a da to ne učinimo."[2]

Ovu predaju bilježi i Nesai, ali u sljedećoj formi:

«وَقَّتَ لَنَا رَسُولُ اللهِ ﷺ».

"Odredio nam je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem..."[3], Ovu predaju bilježe i Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi, sa istim tekstom kao i Nesai. Što se tiče glave, nije propisano uklanjati bilo šta s nje prilikom stupanja u ihram, ni muškarcima ni ženama.

A što se tiče brade, zabranjeno je brijati je ili kratiti bilo šta od nje u svakom trenutku, već ju je obavezno puštati i ostaviti bujnom, na osnovu

---

[1] Buhari, br. 5891; Muslim, br. 257.
[2] Muslim, br. 258.
[3] En-Nesai, br. 14.

onoga što je potvrđeno u dva Sahiha od Ibn Omera, radijallahu ’anhuma, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je:

«خَالِفُوا المُشْرِكِينَ، وَفِّرُوا اللِّحَى، وَأَحْفُوا الشَّوَارِبَ».

'Razlikujte se od mušrika, puštajte brade, a potkresujte brkove.'"[1] Muslim je zabilježio u svom Sahihu od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«جُزُّوا الشَّوَارِبَ، وَأَرْخُوا اللِّحَى، خَالِفُوا المَجُوسَ».

"Potkresujte brkove, a brade puštajte, razlikujte se od medžusija/vatropoklonika."[2]

Iskušenje u današnjem vremenu postalo je izuzetno veliko zbog toga što se mnoštvo ljudi suprotstavlja ovom sunnetu i bori protiv puštanja brade, pomirivši se s tim da oponašaju nevjernike i žene – a što je najgore, to čine čak i oni koji se pripisuju znanju. Svi smo Allahovi i Njemu se, zaista, vraćamo! Molimo Allaha da nama, kao i svim ostalim muslimanima, podari uputu kako bismo postupali u skladu sa sunnetom, čvrsto ga se držali i druge njemu pozivali, pa makar većina ljudi od njega okretala glavu. Dovoljan nam je Allah i divan je On Zaštitnik! Nema snage niti moći osim uz Allaha, Svevišnjeg i Veličanstvenog.

---

[1] Buhari, br. 2892; Muslim, br. 259.

[2] Muslim, br. 260.

Zatim će muškarac obući izar (donji dio ihrama) i rida (gornji dio ihrama), a preporučeno je da oni budu bijeli i čisti. Također, preporučeno je da stupi u ihram u sandalama (papučama), na osnovu riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

«وَلْيُحْرِمْ أَحَدُكُمْ فِي إِزَارٍ وَرِدَاءٍ وَنَعْلَيْنِ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ فَلْيَلْبَسْ خُفَّيْنِ وَلْيَقْطَعْهُمَا حَتَّى يَكُونَا أَسْفَلَ مِنَ الكَعْبَيْنِ».

"Neka svako od vas stupi u ihram u izaru, ridau i papučama. A ako nema papuče, neka obuje mestve i neka ih skrati tako da budu ispod članaka."[1] Bilježi imam Ahmed, rahimehullah.

A ženi je dozvoljeno da stupi u ihram u odjeći u kojoj želi, bilo da je u crnoj, zelenoj ili nekoj drugoj boji, pazeći da ne oponaša muškarce u njihovom oblačenju. Međutim, ne smije nositi nikab i rukavice dok je u ihramu, već će lice i šake pokriti nečim drugim mimo nikaba i rukavica, jer je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, zabranio ženi u ihramu nošenje nikaba i rukavica. A što se tiče toga da dio običnog naroda ograničava ženski ihram na zelenu ili crnu boju, isključujući ostale, to nema utemeljenja.

Zatim će, nakon kupanja, čišćenja i oblačenja ihrama, u srcu zanijetiti stupanje u željeni oblik ibadeta: hadždž ili umru, shodno riječima

[1] Muslim, br. 1177.

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

«إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى».

"Doista se djela vrednuju prema namjerama, i doista svakom čovjeku pripada ono što je naumio."[1]

Propisano je izgovoriti ono za šta je donesena namjera, pa ako je namjera obaviti umru, kazat će: "Lebbejke 'umreten" ili "Allahumme lebbejke 'umreten", a ako je namjera obaviti hadž, kazat će: "Lebbejke hadždžen" ili "Allahumme lebbejke hadždžen", jer je tako postupio Vjerovjesnik, sallallahu ’alejhi ve selleme. Ukoliko donese namjeru za oboje, proučit će telbiju u skladu s tim i kazati: "Allahumme lebbejke 'umreten ve hadždžen". Najbolje je te riječi izgovoriti nakon što se smjesti u ili na prijevozno sredstvo, bila to jahaća životinja, automobil ili nešto drugo, jer je Vjerovjesnik, sallallahu ’alejhi ve selleme, stupio u obrede učeći telbiju tek nakon što je zajahao svoju devu i kada se ona pokrenula sa mikata na put. To je najispravnije mišljenje islamskih učenjaka.

Nije mu propisano izgovaranje nijeta, osim isključivo kod ihrama, jer je to preneseno od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Što se tiče namaza, tavafa i ostalih djela, pri njima ne treba izgovarati nijjet. Prema tome, ne treba

[1] Buhari, br. 1; Muslim, br. 1907.

govoriti: "Namjeravam klanjati to i to", niti "Namjeravam obaviti taj i taj tavaf". Naprotiv, izgovaranje toga spada u uvedene novotarije, a glasno izgovaranje je još ružnije i predstavlja teži grijeh. Da je izgovaranje nijjeta propisano, to bi pojasnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i objasnio bi ummetu svojim postupcima ili riječima, a u tome bi nas pretekli i dobri prethodnici.

Prema tome, ako uzmemo u obzir da to nije preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti od njegovih ashaba, radijallahu anhum, onda je jasno da se radi o novotariji, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao je:

«وَشَرُّ الأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا، وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

"Najgore stvari su novotarije, a svaka novotarija je zabluda."[1] Bilježi ga Muslim u svom Sahihu. Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kazao je:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ».

"Ko u ovu našu stvar (vjeru) uvede nešto što nije od nje, to se odbacuje."[2] Muttefekun alejhi, a u Muslimovoj verziji stoji:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

"Ko uradi nešto što nije od naše vjere, to se

[1] Muslim, br. 867.
[2] Buhari, br. 2697; Muslim, br. 1718.

odbacuje."[1]

Poglavlje

O prostornim mikatima i njihovim definisanim granicama

Postoji pet mikata:

Prvi mikat je Zul-Hulejfa: to je mikat za stanovnike Medine, a danas je u narodu poznat kao Ebjar Ali.

Drugi: Džuhfa – to je mikat za stanovnike Šama. Riječ je o napuštenom selu pored mjesta Rabig. Ljudi danas stupaju u obred hadža ili umre iz Rabiga, a onaj ko tako postupi, ispunio je obavezu mikata jer se Rabig nalazi neposredno prije Džuhfe.

Treći: Karnul-Menazil: to je mikat za stanovnike Nedžda, koji se danas naziva Es-Sejl.

Četvrti: Jelemlem, a to je mikat za hodočasnike koji dolaze iz pravca Jemena.

Peti: Zatu Irk, a to je mikat za one koji dolaze sa strane Iraka.

Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, odredio je ove mikate kako za one koje smo naveli, tako i za sve druge koji tim putem prolaze u želji da obave hadž ili umru.

Obaveza je onome ko prolazi pored njih da na tim mjestima stupi u ihram, te mu je zabranjeno da

[1] Buhari, br. 2550; Muslim, br. 1718.

ih pređe bez ulaska u ihram ukoliko putuje prema Mekki želeći obaviti hadž ili umru, bilo da putuje kopnom ili zrakom. To je zbog općenitosti riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada je odredio ove mikate:

«هُنَّ لَهُنَّ، وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الحَجَّ وَالعُمْرَةَ».

"Oni (mikati) su za stanovnike tih mjesta, kao i za svakoga ko dolazi iz tih pravaca a nije njihov stanovnik, želeći obaviti hadž ili umru."[1]

Propisano je onome ko se zaputi u Mekku zračnim putem s namjerom obavljanja hadža ili umre da se za to pripremi kupanjem i slično, prije ulaska u avion. Kada se približi mikatu, obući će svoj donji i gornji dio ihrama, a potom će proučiti telbiju za 'umru, ukoliko ima dovoljno vremena, dok će, ukoliko je vrijeme kratko, proučiti telbiju za hadž. Nema smetnje ukoliko obuče svoj donji i gornji dio ihrama prije ulaska u avion ili prije približavanja mikatu, međutim, neće zanijetiti ulazak u obrede niti će proučiti telbiju za to, osim kada se bude nalazio iznad mikata ili mu se približi, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nije pristupao ihramu osim sa mikata. Dužnost je ummeta da se u tome ugleda na njega, sallallahu alejhi ve sellem, kao i u ostalim pitanjima vjere,

[1] Buhari, br. 1524; Muslim, br. 1181.

shodno riječima Uzvišenog Allaha:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ...﴾

"Vi u Allahovom Poslaniku imate divan uzor..." (El-Ahzab, 21). Na to ukazuje i hadis Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, izgovoren na Oprosnom hadžu:

«خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ».

"Uzmite (naučite) od mene svoje obrede."[1]

Što se tiče onoga ko se zaputi u Mekku, a nema namjeru obaviti hadž ili umru – poput trgovca, drvosječe, glasnika (poštar) i slično – on nije obavezan stupiti u ihram, osim ukoliko to sam želi. Ovo se temelji na riječima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u prethodno navedenom hadisu, kada je spomenuo mikate:

«هُنَّ لَهُنَّ، وَلِمَنْ أَتَى عَلَيْهِنَّ مِنْ غَيْرِ أَهْلِهِنَّ، مِمَّنْ أَرَادَ الحَجَّ وَالعُمْرَةَ».

"Oni (mikati) su za stanovnike tih mjesta, kao i za svakoga ko dolazi iz tih pravaca a nije njihov stanovnik, želeći obaviti hadž ili umru."[2] Iz toga se razumije da onaj ko prođe pored mikata, a ne želi obaviti hadž ili umru, nije obavezan ući u ihram.

Sve ovo predstavlja odraz Allahove milosti i olakšanja Njegovim robovima, na čemu Mu pripada

[1] Muslim, br. 1297.

[2] Već je spomenut njegov izvor.

neizmjerna hvala. Tome u prilog govori i činjenica da Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, prilikom ulaska u Mekku u godini njenog oslobođenja nije stupio u ihram. Ušao je sa zaštitnim oklopom na glavi, budući da mu tada namjera nije bila obavljanje hadža ili umre, već oslobođenje grada i uklanjanje širka iz njega."

Što se tiče onoga čija se kuća nalazi unutar granica mikata — kao što su stanovnici Džidde, Ummu-Selema, Bahre, Eš-Šeraia, Bedra, Mesture i sličnih mjesta — on nije dužan odlaziti na neki od pet spomenutih mikata. Njegov mikat je njegova kuća, te će u njoj stupiti u ihram za ono što namjerava obaviti, bilo da je riječ o hadžu ili umri. Ukoliko pak posjeduje i drugu kuću koja se nalazi izvan mikata, ima pravo izbora: ako želi, u ihram može stupiti na samom mikatu, a ako želi, učinit će to u svojoj kući koja je bliža Mekki. To se temelji na općenitosti riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, zabilježenih u hadisu Ibn Abbasa, radijallahu anhu, u kojem je nakon spominjanja mikata rekao:

«فَمَنْ كَانَ دُونَهُنَّ، فَمُهَلُّهُ مِنْ أَهْلِهِ، وَكَذَلِكَ حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يُهِلُّونَ مِنْ مَكَّةَ».

„Ko bude unutar njih (granica mikata), ući će u

ihram (fe muhelluhu)[1] od svoje kuće, pa tako čak i Mekkelije ulaze u ihram iz Mekke.“[2] Hadis bilježe Buhari i Muslim.

Međutim, onaj ko želi obaviti umru, a već se nalazi u Haremu, dužan je izaći izvan njegovih granica i odatle stupiti u ihram. Tako je postupio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je Aiša, radijallahu anha, zatražila da obavi umru; naredio je njenom bratu Abdurrahmanu da s njom izađe izvan granica Harema kako bi odatle stupila u ihram. To jasno ukazuje na to da onaj ko obavlja umru ne stupa u ihram unutar Harema, već izvan njega.

Navedeni hadis precizira prethodnu predaju Ibn Abbasa i ukazuje da se riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

«حَتَّى أَهْلُ مَكَّةَ يُهِلُّونَ مِنْ مَكَّةَ».

“Čak i stanovnici Meke stupaju u ihram iz Meke”[3], odnose na donošenje nijeta za hadž, a ne za umru. Jer, da je bilo dozvoljeno zanijetiti umru unutar Harema, on bi to dozvolio i Aiši, radijallahu anha, te od nje ne bi zahtijevao da izlazi izvan njegovih granica. Ovo je jasan propis i stav većine

[1] Izraz (fe muhelluhu) koji se spominje u predaji ukazuje na njegovo oglašavanje telbijom s mjesta na kojem stupa u ihram.
[2] Dio prethodnog hadisa.
[3] Već je spomenut njegov izvor.

učenjaka, Allah im se smilovao. Ovakav postupak je sigurniji za vjernika, jer se njime dosljedno postupa po oba hadisa. A Allah daje uspjeh!

Što se tiče prakse nekih ljudi da često obavljaju umru nakon hadža iz mjesta zvanih Ten'im, Dži'rana ili drugih mjesta – uprkos tome što su već obavili umru prije hadža – za takvu propisanost nema utemeljenih dokaza. Štaviše, dokazi ukazuju na to da je najbolje to izostaviti, jer Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovi ashabi, radijallahu anhum, nisu obavljali dodatnu umru nakon završetka hadža. Samo je Aiša, radijallahu anha, obavila umru iz Ten'ima, jer prilikom ulaska u Mekku nije mogla obaviti prvobitnu umru sa ostalim ljudima zbog hajza (mjesečnog ciklusa). Zatražila je od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da obavi umru umjesto one za koju je prvobitno stupila u ihram na mikatu, što joj je on i odobrio. Ona je na taj način ostvarila dvije umre: Umru spojenu sa njenim hadžom i samostalnu umru koju je obavila naknadno.

Stoga, onaj ko se nađe u specifičnoj situaciji poput Aiše, nema smetnje da obavi umru nakon završetka hadža, postupajući tako u skladu sa svim dokazima i radi olakšanja muslimanima.

Nema sumnje da obavljanje još jedne umre od strane hadžija nakon završetka hadža, mimo umre s kojom su ušli u Mekku, predstavlja poteškoću i

uzrokuje velike gužve te potencijalne nezgode, uz to što je u suprotnosti s uputama Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovim sunnetom. A Allah daje uspjeh.

Poglavlje

Šerijatski propis za osobu koja dođe na mikat van mjeseci hadža

Znaj da onaj ko stigne na mikat može biti u dva stanja:

Prvo: Da stigne do njega izvan mjeseci hadža, poput ramazana i šabana. Sunnet je za takvu osobu da stupi u ihrame za umru, da je u srcu zanijeti i jezikom izgovori: „Lebbejke 'umreten", ili: „Allahumme lebbejke umreh", a zatim da izgovara telbiju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koja glasi:

«لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ، إِنَّ الحَمْدَ وَالنِّعْمَةَ لَكَ وَالمُلْكَ، لَا شَرِيكَ لَكَ».

"Lebbejke-l-Lahumme, lebbejke, lebbejke la šerike leke, lebbejke! Inne-l-hamde ven-ni'mete leke ve-l-mulke, la šerike leke."

("Odazivam Ti se, Allahu moj, odazivam! Odazivam se Tebi, Koji ravnoga Sebi nemaš, odazivam! Doista, zahvalnost i sve blagodati Tebi

pripadaju, kao i sva vlast! Ti Sebi ravnoga nemaš!")[1] Ovu telbiju i spominjanje Allaha, subhanehu, učit će što više, sve dok ne stigne do Kabe (Bejtullaha). Kada stigne do Kabe, prekinut će s učenjem telbije i obaviti tavaf u sedam krugova, te klanjati dva rekata iza Mekama. Potom će izaći na Safu i obaviti saj između Safe i Merve u sedam krugova, nakon čega će obrijati glavu ili skratiti kosu. Time se njegova umra upotpunjuje i postaje mu dozvoljeno sve ono što mu je bilo zabranjeno stupanjem u ihram.

Drugo: Da stigne na mikat u mjesecima hadža, a to su: ševal, zulka'de i prvih deset dana mjeseca zu-l-hidždžeta.

Takva osoba ima na izboru tri obreda: samo hadždž, samo umru ili njihovo spajanje. Naime, kada je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, na Oprosnom hadždžu stigao na mikat u mjesecu zul-kadeu, ashabima je dao na izbor ova tri obreda.

Međutim, ukoliko sa sobom nije dovela kurban, sunnet je da i ovakva osoba stupi u ihram za umru i postupi isto kao i onaj ko na mikat stigne izvan mjeseci hadždža. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, je naredio ashabima, kada su se približili Mekki, da svoj nijet promijene u umru, a to im je strogo naglasio i po samom dolasku u Mekku.

[1] Buhari, br. 1549; Muslim, br. 1184.

Pokoravajući se njegovoj, sallallahu alejhi ve sellem, naredbi, oni su obavili tavaf i saj, skratili kosu i oslobodili se ihrama. Izuzetak su bili samo oni koji su sa sobom doveli kurbane; njima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio da ostanu u svojim ihramima sve dok ih se ne oslobode na Dan klanja kurbana. Sunnet je za onoga ko je poveo kurban da stupi u ihram za hadždž i umru zajedno, jer je tako postupio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, a on je bio poveo kurban. Naredio je svojim ashabima koji su poveli kurbane, a koji su bili stupili u ihram za umru, da nanijete hadždž uz svoju umru, te da se ne oslobađaju ihrama sve dok ga se ne oslobode za oba obreda zajedno na dan klanja kurbana. A ukoliko bi onaj ko je poveo kurban stupio u ihram samo za hadždž, i on bi ostao u svom ihramu sve dok ga se ne oslobodi na dan klanja kurbana, poput onoga koji spaja ova dva obreda (kārin).

Iz ovoga se razumije da onaj ko stupi u ihram samo kako bi hadž obavio, ili za hadž i umru zajedno, a sa sobom nije poveo stoku za klanje (ar. hedj), ne treba ostati u svom ihramu. Naprotiv, sunnet mu je da svoj ihram promijeni u umru, te obavi tavaf, sa'j, skrati kosu i oslobodi se ihrama, kao što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, to naredio onim ashabima koji nisu poveli kurbane. Iznimka je ukoliko strahuje da će zbog ovoga

propustiti hadž, s obzirom na to da je stigao kasno; u tom slučaju nema smetnje da ostane u ihramu. A Allah najbolje zna.

Ukoliko se boji da neće uspjeti ispuniti obrede zbog bolesti, straha od neprijatelja i slično, onome ko pristupa ihramu preporučeno je da prilikom stupanja u ihram kaže: "Fe in habeseni habis fe mehilli hajsu habesteni/Ja izlazim iz ihrama (oslobađam se ihramskih zabrana) ondje gdje me neka prepreka spriječi da upotpunim obrede", shodno hadisu Duba'e bint Zubejr, radijallahu anha, koja je rekla: "O Allahov Poslaniče, želim obaviti hadždž, a bolesna sam", pa joj Vjerovjesnik, alejhisselam, reče:

«حُجِّي وَاشْتَرِطِي أَنَّ مَحِلِّي حَيْثُ حَبَسْتَنِي».

"Obavi hadždž, ali pri tome reci: 'Ja izlazim iz ihrama (oslobađam se ihramskih zabrana) ondje gdje me neka prepreka spriječi da upotpunim obrede.'"[1] Muttefekun 'alejh.

Svrha ovog uvjeta ogleda se u tome da osoba u ihramu, ukoliko zbog bolesti ili neprijatelja bude spriječena da dovrši obrede, može izaći iz ihrama bez ikakvih posljedica.

Poglavlje

O propisu hadždža malog djeteta: Da li

[1] Buhari, br. 5089; Muslim, br. 1207.

mu je on dovoljan za hadždž islama?

Ispravan je hadž malog dječaka i male djevojčice, na osnovu onoga što bilježi Muslim u svom Sahihu od Ibn Abbasa, radijallahu ’anhuma, da je neka žena podigla dječaka prema Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, i upitala: "Allahov Poslaniče, ima li i za njega hadža?", pa je on rekao:

«نَعَمْ، وَلَكِ أَجْرٌ».

"Da, i tebi pripada nagrada."[1]

U Buharijinom Sahihu bilježi se od Es-Saiba ibn Jezida, radijallahu anhu, da je rekao: "Obavio sam hadž s Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, kada sam imao sedam godina."[2] Međutim, ovaj hadždž ih ne oslobađa obaveze hadždža islama (farz-hadždža).

Isto tako, ispravan je hadž roba i robinje, ali im se ne računa kao obavezni islamski hadž, shodno onome što je potvrđeno u hadisu Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

«أَيُّمَا صَبِيٍّ حَجَّ، ثُمَّ بَلَغَ الحِنْثَ، فَعَلَيْهِ أَنْ يَحُجَّ حَجَّةً أُخْرَى، وَأَيُّمَا عَبْدٍ حَجَّ، ثُمَّ أُعْتِقَ، فَعَلَيْهِ حَجَّةٌ أُخْرَى».

"Koje god dijete obavi hadž, a zatim postane punoljetno, obaveza mu je da obavi hadž još

[1] Muslim, br. 1336.
[2] Buhari, br. 1858.

jednom, i koji god rob obavi hadž, a zatim bude oslobođen, obaveza mu je da obavi hadž još jednom."[1] Ovaj hadis zabilježili su Ibn Ebi Šejbe i Bejheki sa dobrim lancem prenosilaca.

Zatim, ukoliko dječak nije dostigao dob rasuđivanja, nijet ulaska u obrede će za njega donijeti njegov staratelj, te će s njega skinuti šivenu (krojenu) odjeću i za njega donijeti telbijju. Time dječak stupa u ihram, te mu biva zabranjeno sve ono što je zabranjeno odrasloj osobi u ihramu. Također, za djevojčicu koja nije dostigla dob rasuđivanja, nijet ulaska u obrede donosi njen staratelj i za nju donosi telbijju, čime i ona stupa u ihram i zabranjuje joj se ono što se zabranjuje odrasloj ženi u ihramu. Tokom obavljanja tavafa potrebno je da budu čiste odjeće i tijela, jer tavaf nalikuje namazu, a čistoća je uvjet za njegovu ispravnost.

Ukoliko su dječak i djevojčica razboriti, stupit će u ihram uz dozvolu svog staratelja, te će prilikom stupanja u ihram učiniti ono što čini i odrasla osoba, poput uzimanja gusula, upotrebe mirisa i tome slično. Njihov staratelj je onaj koji vodi brigu o njihovim poslovima i štiti njihove interese, bilo da se radi o njihovom ocu, majci ili nekom drugom. Staratelj će u njihovo ime obaviti ono što oni nisu u

[1] Ibn Ebi Šejbe, 4/444.

stanju, poput bacanja kamenčića i tome slično, dok su oni obavezni obaviti preostale obrede, kao što su boravak na Arefatu, noćenje na Mini i Muzdelifi, te tavaf i sa'j. Ukoliko njih dvoje nisu u stanju samostalno obaviti tavaf i sa'j, ti obredi će se za njih obaviti tako što će biti nošeni. Za onoga ko ih nosi najbolje je da ne spaja svoje obrede s njihovim, već da tavaf i sa'j zanijeti isključivo za njih, a da potom te iste obrede obavi zasebno za sebe. Ovako se postupa iz predostrožnosti u ibadetu, shodno časnom hadisu:

«دَعْ مَا يَرِيبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيبُكَ».

"Ostavi ono što ti stvara sumnju u duši, a prihvati ono što nije sumnjivo."[1] Ako onaj koji ih nosi zanijeti tavaf za sebe i za onoga koga nosi, to je dovoljno prema ispravnijem od dva mišljenja, jer Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, ženi koja ga je pitala o hadždžu djeteta nije naredio da tavafi samo za njega. Da je to bila obaveza, pojasnio bi to, sallallahu alejhi ve sellem. A Allah daje uspjeh.

Razboritom dječaku i razboritoj djevojčici naređuje se čistoća od hadesa (pravne nečistoće) i nedžaseta (fizičke nečistoće) prije započinjanja tavafa, baš kao i odrasloj osobi u ihramu. Ihram za malog dječaka i malu djevojčicu nije obavezan

[1] Tirmizi, br. 2518.

njihovom staratelju, već je to dobrovoljan čin (nafila). Pa ukoliko to učini, imat će nagradu, a ukoliko to izostavi, neće snositi nikakav grijeh. A Allah najbolje zna

Poglavlje

Pojašnjenje ihramskih zabrana i onoga što je dozvoljeno muhrimu

Nije dozvoljeno osobi u ihramu, nakon donošenja nijeta za ihram – bilo da je muškarac ili žena – da uklanja išta od svoje kose ili noktiju, ili da se namiriše.

Muškarcu je posebno zabranjeno nositi šivenu (krojenu) odjeću u obliku tijela, odnosno u obliku u kojem je skrojena i sašivena (poput košulje) ili obliku nekog njegovog dijela (poput potkošulje, pantalona, mestvi i čarapa), osim ako ne nađe izar (donji dio ogrtača) – tada mu je dozvoljeno obući pantalone (gaće). Također, onome ko ne nađe papuče dozvoljeno je obuti mestve bez njihovog odsijecanja, shodno hadisu Ibn Abbasa, r. a., zabilježenom u Sahihima (Buharije i Muslima), u kojem je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَنْ لَمْ يَجِدْ نَعْلَيْنِ، فَلْيَلْبَسِ خُفَّيْنِ، وَمَنْ لَمْ يَجِدْ إِزَارًا، فَلْيَلْبَسْ سَرَاوِيلَ».

"Ko ne nađe (ne bude imao) papuče, neka obuče

huffejn (obuća koja prekriva članke), a ko ne nađe izar (ogrtač koji prekriva donji dio tijela ili donji dio ihrama), neka obuče šarvale (pantalone)."[1]

A što se tiče onoga što se navodi u hadisu Ibn Omera, radijallahu anhuma, o naredbi skraćivanja mestvi kada se ukaže potreba za njihovim oblačenjem uslijed nedostatka papuča, to je derogirano. Naime, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, to je naredio u Medini kada je upitan šta od odjeće smije obući onaj ko zanijeti hadždž, a zatim, kada je držao hutbu ljudima na Arefatu, dozvolio je oblačenje mestvi onome ko ne bi mogao naći papuče, i nije naredio njihovo skraćivanje. Ovoj hutbi su prisustvovali i oni koji nisu čuli njegov odgovor u Medini, a odgađanje pojašnjenja izvan vremena potrebe nije dozvoljeno, kao što je poznato u naukama usulul-hadisa i usulul-fikha. Time je potvrđena derogacija naredbe o skraćivanju, a da je to bilo obavezno, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, to bi pojasnio. A Allah najbolje zna.

Dozvoljeno je osobi koja se nalazi u ihramu nositi mestve koje su ispod članaka, jer one spadaju u istu vrstu kao i papuče.

Dozvoljeno mu je vezivanje izara (donjeg dijela ihrama) i njegovo pričvršćivanje koncem i slično,

[1] Buhari, br. 1841; Muslim, br. 1179.

zbog nepostojanja dokaza koji nalaže zabranu.

Muhrimu je dozvoljeno kupanje, pranje glave i njeno blago i pažljivo češanje, u slučaju potrebe; ukoliko mu tom prilikom opadne nešto kose, ne snosi nikakav grijeh.

Ženi koja se nalazi u ihramu zabranjeno je nositi nešto što je skrojeno za njeno lice, poput burke i nikaba, ili za njene ruke, poput rukavica, zbog riječi Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

«وَلَا تَنْتَقِبِ المَرْأَةُ المُحْرِمَةُ، وَلَا تَلْبَسِ القُفَّازَيْنِ».

"Žena koja se nalazi u ihramu ne nosi nikab, niti oblači rukavice."[1] Bilježi ga Buharija. Rukavice su ono što je skrojeno ili ispleteno od vune, pamuka ili drugog materijala, po mjeri i u obliku ruku.

Dozvoljeno joj je od šivene odjeće sve ostalo, poput košulje, hlača, hufova (mestvi), čarapa i tome slično.

Također, dopušteno joj je da u slučaju potrebe spusti svoj pokrivač preko lica, bez njegovog svezivanja. Ukoliko pokrivač i dodirne njeno lice, u tome nema nikakve smetnje, shodno predaji Aiše, radijallahu anha, koja kaže: "Pored nas su prolazili jahači dok smo bile sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, u ihramu, pa kada bi se našli tačno pored nas, svaka od nas bi spustila svoj

[1] Buhari, br. 1838.

ogrtač s glave preko lica, a kada bi nas prošli, otkrile bismo ga."[1] Bilježe ga Ebu Davud i Ibn Madže, a sličnu predaju bilježi i Darekutni od Ummu Seleme.

Također, nema smetnje da pokrije svoje ruke svojom odjećom ili nečim drugim, a dužna je pokriti svoje lice i šake ukoliko se nađe u prisustvu muškaraca koji joj nisu mahremi, jer je to avret, na osnovu riječi Allaha, subhanehu ve te'ala:

﴿...وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...﴾

"...neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim..." (En-Nur, 31). Nema sumnje da se lice i šake ubrajaju u najveće ukrase.

A lice je po tom pitanju još izraženiji i veći ukras. Uzvišeni Allah je rekao:

﴿...وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ ذَلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ...﴾

"A ako od njih, supruga njegovih, nešto tražite, tražite to od njih iza zastora. To je čistije i za vaša i za njihova srca." (El-Ahzab, 53).

A što se tiče onoga što mnoge žene uobičajavaju – stavljaju povez ispod vela kako bi ga podigle s lica – to, koliko nam je poznato, nema utemeljenja u šerijatu. Da je to propisano, Poslanik, sallallahu

[1] Ebu Davud, br. 1833.

alejhi ve sellem, to bi pojasnio svom ummetu i ne bi mu bilo dozvoljeno o tome šutjeti.

Muškarcu i ženi koji se nalaze u ihramu dozvoljeno je oprati odjeću u kojoj su stupili u ihram od prljavštine i sličnog, a dozvoljeno im je i zamijeniti je drugom.

Nije mu dozvoljeno oblačiti nikakvu odjeću koju je dotakao šafran ili vers,[1] jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, to zabranio u hadisu Ibn Omera, radijallahu anhuma.

[1] Op. prev.: Vers je žuta biljka koja se koristi za dobivanje boje. Neki komentatori su kazali da je vers sličan šafranu i da je dobar u liječenju pleuritisa (upale poplućnice).

Muhrim je dužan izbjegavati ono što se u Kur'anu i hadisima naziva "refes", odnosno intimne odnose ili ružno ponašanje, griješenje i neosnovanu raspravu, na osnovu riječi Uzvišenog Allaha:

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ...﴾

"Hadž je u poznatim mjesecima, pa onaj ko se obaveže u toku njih obaviti hadž ne može imati intimni odnos, nikakve grijehe činiti, niti se prepirati u toku hadža..." (El-Bekare, 197).

U ispravnom hadisu od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, također se prenosi da je

rekao:

«مَنْ حَجَّ، فَلَمْ يَرْفُثْ، وَلَمْ يَفْسُقْ، رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

"Ko obavi hadž, a ne bude činio "refes" (intimni odnos, i bestidno ponašenje) i ne bude kršio (Allahove) propise, vratit će se (bez grijeha) kao na dan kada ga je majka rodila."[1] Detaljnije pojašnjenje pojmova koji su korišteni u prethodnom ajetu i hadisima:

Er-refes: spolni odnos, bestidnost u govoru i djelima.

El-fusuk: grijesi.

El-džidal: prepiranje u vezi s nečim što je neispravno ili onim u čemu nema koristi.

Što se tiče rasprave na najljepši način, kako bi se ispoljila istina i odgovorilo na neistinu, u njoj nema smetnje. Štaviše, ona je naređena, shodno riječima Uzvišenog Allaha:

﴿ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَجَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ...﴾

"Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj..." (En-Nahl, 125).

Muškarcu u ihramu zabranjeno je pokrivati

[1] Buhari od Ebu Hurejre, radijellahu anhu, br. 1521; Muslim, br. 1350.

glavu nečim što prianja uz nju (poput kape, marame, turbana i slično), kao i lice, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, o čovjeku koji je pao sa svoje jahalice na dan Arefata i umro:

«اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍ، وَكَفِّنُوهُ فِي ثَوْبَيْهِ، وَلَا تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ، وَلَا وَجْهَهُ، فَإِنَّهُ يُبْعَثُ يَوْمَ القِيَامَةِ مُلَبِّيًا».

"Okupajte ga vodom i sidrom (listovima lotosa) i umotajte ga u njegova dva (ihramska) platna. Ne pokrivajte mu glavu niti njegovo lice, jer će na Sudnjem danu biti proživljen učeći telbiju!"[1] Muttefekun 'alejh, a ovo je Muslimova verzija.

Kada je riječ o traženju hladovine pod krovom automobila, suncobranom ili nečim sličnim, u tome nema smetnje, baš kao što nema smetnje ni u pravljenju hladovine šatorom ili drvetom. Naime, u Sahihu je potvrđeno da su Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, pravili hladovinu prekrivačem (odjećom) dok je bacao kamenčiće na Džemretul-Akabi. Pored toga, vjerodostojno se prenosi da mu je podignut šator na Nemiri, u kojem se zadržao sve dok se Sunce nije pomjerilo sa zenita na dan Arefata.

Muhrimu (osobi u ihramima), bez obzira radi li se o muškarcu ili ženi, zabranjeno je: ubijanje

[1] Buhari, br. 1521; Muslim, br. 1350.

kopnene divljači, pomaganje u tome i njeno tjeranje (plašenje) s njenog mjesta; zatim sklapanje braka, spolni odnos, prošnja žena i intimno dodirivanje sa strašću. Ovo je na osnovu hadisa Osmana, radijallahu anhu, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«لَا يَنْكِحُ المُحْرِمُ وَلَا يُنْكِحُ وَلَا يَخْطُبُ».

"Muhrim se ne ženi, niti drugoga vjenčava, niti prosi (za brak)."[1] Bilježi Muslim.

Ako osoba u ihramu (muhrim) iz zaborava ili neznanja obuče krojenu odjeću, pokrije glavu ili se namiriše, nije dužna dati fidju (otkup), ali je obavezna to ukloniti čim se sjeti ili sazna za propis. Također, prema ispravnom mišljenju, onaj ko iz zaborava ili neznanja obrije glavu, skrati kosu ili odreže nokte, nije dužan dati nikakav otkup.

Muslimanu je zabranjeno – bilo da je u ihramima ili ne, bilo da je muškarac ili žena – ubijanje lovine u Haremu, kao i pomaganje u njenom ubijanju oružjem, pokazivanjem ili nečim sličnim.

Zabranjeno je tjerati divljač sa njenog mjesta, zabranjeno je sjeći drveće Harema i njegovo zeleno rastinje, kao i uzimati izgubljene stvari, osim onome ko će ih oglašavati, zbog riječi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

[1] Muslim, br. 1409.

«فَإِنَّ هَذَا البَلَدَ – يَعْنِي مَكَّةَ – حَرَامٌ بِحُرْمَةِ اللهِ إِلَى يَوْمِ القِيَامَةِ، لَا يُعْضَدُ شَوْكُهُ، وَلَا يُنَفَّرُ صَيْدُهُ، وَلَا يُلْتَقَطُ لُقَطَتُهُ إِلَّا مَنْ عَرَفَهَا، وَلَا يُخْتَلَى خَلَاهَا».

"Uistinu, ovaj grad – tj. Mekka – svet je Allahovom svetošću do Sudnjeg dana. Trnje u njemu se ne siječe, njegova divljač (lovina) se ne smije uznemiravati (zastrašivati ni tjerati), a izgubljeni predmet u njemu smije uzeti samo onaj ko će ga obznanjivati. Također, ne čupa se njeno rastinje (svježe bilje)."[1] Muttefekun 'alejh.

Riječ munšid označava onoga koji obznanjuje (izgubljenu stvar). Riječ hala označava svježu travu (rastinje). Mina i Muzdelifa pripadaju haremu (svetom području), dok Arefat pripada hillu (području izvan Harema).

Poglavlje

O postupcima hadžije pri ulasku u Mekku, te pojašnjenju onoga što on čini nakon ulaska u Mesdžidul-haram u pogledu tavafa i načina njegovog obavljanja.

Kada muhrim (onaj koji je ušao u ihram) stigne u Meku, preporuka je da se okupa prije samog ulaska u grad, jer je tako postupio Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Kada stigne do Mesdžidul-harama, propisano mu je da u njega uđe

[1] Buhari, br. 1834; Muslim, br. 1353.

desnom nogom i prouči: "Bismillahi, ves-salatu ves-selamu 'ala resulillah. E'uzu billahil-'Azim, ve bi vedžihihil-kerim, ve sultanihil-kadim, mineš-šejtanir-radžim. Allahumme-ftah li ebvabe rahmetik!" (U ime Allaha, neka su salavat i selam na Allahovog Poslanika. Utječem se Allahu Veličanstvenom, Njegovom licu plemenitom i Njegovoj oduvijek postojećoj vlasti, protiv šejtana prokletog. Allahu, otvori mi vrata Svoje milosti!) Ista ova dova se uči i prilikom ulaska u bilo koju drugu džamiju, a koliko mi je poznato, ne postoji poseban zikr, vjerodostojno prenesen od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, koji se odnosi isključivo na ulazak u Mesdžidul-haram.

Kada stigne do Ka'be, muhrim će prekinuti telbiju prije nego što započne tavaf, ukoliko obavlja hadž temettu' ili umru. Potom će se uputiti prema Crnom kamenu i okrenuti se prema njemu, te će ga dodirnuti desnom rukom i poljubiti, ukoliko bude u prilici. Neće uznemiravati ljude stvarajući gužvu, a kada ga dodirne, kazat će: "Bismillahi, Allahu ekber", ili će kazati: "Allahu ekber", a ako mu bude teško da ga poljubi, dodirnut će ga rukom, štapom ili nečim sličnim te poljubiti ono čime ga je dodirnuo. Ako mu bude teško da ga dodirne, pokazat će na njega i kazati: "Allahu ekber", a neće poljubiti ono čime pokazuje. Uslov za ispravnost tavafa je da onaj ko ga obavlja bude čist od malog i

velikog hadesa (nečistoće), jer je tavaf poput namaza, osim što je u njemu dozvoljen govor. Tokom tavafa svoju lijevu stranu treba okrenuti prema Ka'bi. Ukoliko na početku tavafa kaže: "Allahu moj (ovo činim), vjerujući u Tebe, potvrđujući Tvoju Knjigu, ispunjavajući ugovor s Tobom i slijedeći sunnet Tvoga vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem", to je pohvalno, jer se tako prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Obavit će sedam krugova, čineći remel (ubrzani hod) u prva tri kruga svog prvog tavafa, a to je tavaf koji čini čim dođe u Mekku, bez obzira da li je mu'temir, ili obavlja temettu' hadždž, ili je u ihramima samo za hadždž, ili spaja hadždž i umru. U preostala četiri kruga će normalno hodati, počinjući i završavajući svaki krug kod Crnog kamena.

Remel je ubrzani hod uz kratke korake i poželjno je da učini idtiba' (otkrivanje desnog ramena) tokom cijelog ovog tavafa, a ne treba u nekom drugom tavafu. Idtiba' se čini tako što će sredinu gornjeg dijela ihrama staviti ispod svog desnog pazuha (tako da desno rame otkrije), a krajeve ihrama prebaciti preko svog lijevog ramena.

Ako posumnja u broj krugova, postupit će prema onome što je sigurno, a to je manji broj. Pa, ako posumnja je li obavio tri ili četiri kruga, računat će da su tri. Isto tako će postupiti i tokom obavljanja

sa'ja od Safe do Merve.

Nakon što završi sa ovim tavafom, ogrnut će svoj rida (gornji dio ihrama), stavit će ga preko oba ramena, a njegove krajeve na prsa, prije nego što klanja dva rekata tavafa.

Jedna od pojava na koje žene treba posebno upozoriti i koje treba osuditi jeste obavljanje tavafa s ukrasima i upotrebom mirisa, te njihovo otkrivanje, s obzirom na to da je žensko tijelo avret (stidno mjesto). Zbog toga im je obaveza da se propisno pokrivaju i ne pokazuju svoje ukrase ni tokom tavafa, kao ni u drugim situacijama u kojima se miješaju s muškarcima, jer su one avret i potencijalno iskušenje (fitna). S obzirom na to da je lice ženin najistaknutiji ukras, nije joj dopušteno da ga pokazuje ikome osim svojim mahremima, shodno riječima Uzvišenog Allaha:

﴿...وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ...﴾

"...neka ukrase svoje ne pokazuju drugima, to mogu samo muževima svojim..." (En-Nur, 31). Ženama nije dozvoljeno otkrivanje lica prilikom ljubljenja Crnog kamena ukoliko ih vide muškarci. Ukoliko nisu u prilici da priđu kako bi dodirnule i poljubile kamen, nije im dozvoljeno da se guraju s muškarcima, već će tavaf obavljati iza njih. To im je bolje i donosi veću nagradu od obavljanja tavafa u blizini Kabe uz guranje s muškarcima.

Remel (ubrzani hod kraćim koracima) i idtiba' (otkrivanje desnog ramena) nije propisano obavljati mimo ovog prvog tavafa, niti prilikom sa'ja, a ženama ovi postupci uopće nisu propisani. Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije činio remel i idtiba' osim u svom prvom tavafu koji je obavio po dolasku u Meku.

Prilikom tavafa, osoba treba biti čista, skrušena pred svojim Gospodarom i ponizna pred Njim.

Preporučuje se muhrimu da tokom tavafa učestalo spominje Allaha i upućuje dove, a lijepo je i ako prouči nešto iz Kur'ana. Ni u ovom tavafu, niti u drugim tavafima, a ni tokom sa'ja, nije obavezno učiti poseban zikr, niti posebnu dovu.

A što se tiče onoga što su inovirali neki ljudi, da za svaki krug tavafa ili sa'ja određuju posebne zikrove ili posebne dove, to nema utemeljenja. Naprotiv, dovoljno je ono što bude u prilici proučiti od zikra i dove.

Kada se nađe naspram Jemenskog ugla, dodirnut će ga desnom rukom i kazati: "Bismillahi, Allahu ekber", a neće ga poljubiti. Ukoliko mu bude teško da ga dodirne, ostavit će ga i nastavit će svoj tavaf, te neće pokazivati na njega niti će izgovarati tekbir kada se nađe naspram njega, jer to, koliko nam je poznato, nije potvrđeno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Poželjno je da između Jemenskog ugla i Crnog kamena uči:

﴿...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾﴾

"Rabbena atina fid-dunja haseneten ve fil-ahireti haseneten ve kina 'azaben-nar." (Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na onome svijetu i sačuvaj nas patnje u Vatri!) (El-Bekara, 201). Kada god prođe naspram Crnog kamena, dodirnut će ga, poljubiti te kazati: "Allahu ekber", a ukoliko nije u prilici da ga dodirne i poljubi, pokazat će prema njemu kada god prođe naspram njega i izgovoriti tekbir.

Nema smetnje činiti tavaf iza Zemzema i Mekama, naročito prilikom gužve. Cijeli mesdžid je mjesto za tavaf, pa čak i ako bi se tavaf činio u hodnicima (prolazima) mesdžida, to bi bilo ispravno, ali je tavaf u blizini Ka'be vredniji, ukoliko je to moguće.

Kada završi tavaf, neka klanja dva rekata iza Mekama ukoliko je u prilici, a ukoliko nije u prilici zbog gužve i sličnog, neka ih klanja na bilo kojem mjestu u Mesdžidul-haramu. Sunnet je da na njima, nakon Fatihe, prouči:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾﴾

"Reci: 'O vi nevjernici'" (El-Kafirun, 1), na

prvom rekatu i:

﴿قُلۡ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١﴾

"Reci: 'On je Allah – Jedan!'" (El-Ihlas, 1). na drugom rekatu, i to je najbolje. Ukoliko prouči nešto drugo osim njih, nema smetnje. Potom će pristupiti Crnom kamenu te će ga dodirnuti desnom rukom, ako bude u prilici za to, slijedeći u tome Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem.

Zatim će otići prema Safi kroz njena vrata, te će se na nju popeti ili kod nje stati, a penjanje na Safu je bolje, ukoliko je to moguće. Na početku prvog kruga proučit će ajet:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

"Safa i Merva su, doista, Allahova obredna (časna) mjesta..." (El-Bekare, 158).

Pohvalno je (mustehab) da se na Safi okrene prema Kibli, zahvali Allahu, veliča Ga (donese tekbir) i prouči: "La ilahe illallahu, vallahu ekber, la ilahe illallahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamd, juhji ve jumit, ve huve 'ala kulli šej'in kadir, la ilahe illallahu vahdehu, endžeze va'dehu, ve nesare 'abdehu, ve hezemel-ahzabe vahdehu." (Nema istinskog boga osim Allaha, i Allah je najveći. Nema istinskog boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga, Njemu pripada vlast i hvala, On oživljava i usmrćuje i On je Svemoćan. Nema

istinskog boga osim Allaha Jedinog, Koji je ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoga roba i sam savladao saveznike). Zatim će uputiti dovu onako kako je u mogućnosti, podignutih ruku, te će ponoviti ovaj zikr i dovu (tri puta). Zatim će sići i hodati prema Mervi, a kada stigne do prvog zelenog znaka, muškarac će krenuti ubrzanim korakom sve dok ne stigne do drugog zelenog znaka. Što se tiče žene, njoj nije propisano da ubrzava korake između dva znaka, jer je ona avret, već joj je propisano da hoda uobičajenim hodom tokom cijelog sa'ja. Zatim će se popeti na Mervu ili stati kod nje, a bolje se popeti, ako je to moguće. Na Mervi će učiti i uraditi ono što je učio i uradio na Safi, izuzev učenja ajeta:

﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ...﴾

"Safa i Merva su, doista, Allahova obredna mjesta..." (El-Bekare, 158). To je propisano samo prilikom penjanja na Safu u prvom krugu, slijedeći primjer Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Potom će sići i hodati na mjestu predviđenom za hodanje, te ubrzati na mjestu predviđenom za žurni hod, sve dok ne stigne do Safe. To će učiniti sedam puta; odlazak se računa kao jedan krug, a povratak kao drugi, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, učinio ono što je spomenuto, rekavši:

«خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ».

"Uzmite od mene svoje obrede."[1] Preporuka je da se tokom sa'ja učestalo spominje Allah i upućuju dove, onako kako je najlakše, i da osoba bude čista od velikog i malog hadesa (nečistoće), a ukoliko bi se sa'j obavio bez čistoće, bit će ispravan. Također, ako žena dobije hajz ili nifas nakon obavljenog tavafa, obavit će sa'j i bit će joj ispravan, jer čistoća nije uvjet za sa'j, već je samo pohvalna, kao što je prethodno navedeno.

Nakon što upotpuni obred sa'ja između Safe i Merve, muškarac će obrijati glavu ili skratiti kosu, s tim da mu je brijanje bolje. Međutim, ukoliko u Mekku stigne neposredno pred početak hadža, bolje je da kosu samo skrati, kako bi brijanje ostavio za sam obred hadža. Upravo tako je postupio i Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kada je sa svojim ashabima došao u Mekku četvrtog zu-l-hidždžeta; onima koji sa sobom nisu doveli kurban naredio je da se oslobode ihrama i skrate kosu, a ne da je obriju.

Važno je napomenuti da je prilikom kraćenja ili brijanja neophodno obuhvatiti cijelu glavu, te nije dovoljno skratiti ili obrijati samo jedan njen dio.

Što se tiče žene, za nju nije propisano brijanje,

[1] Već je spomenut njegov izvor.

već isključivo kraćenje kose. Njoj je propisano da sa krajeva kose (ili od svake pletenice) skrati onoliko koliko iznosi dužina jagodice prsta (enmula) ili nešto manje od toga. Jagodica prsta predstavlja sam vrh prsta, te žena ne treba kratiti više od te dužine.

Kada učini spomenuto, njegova umra je upotpunjena i time mu postaje dozvoljeno sve što mu je bilo zabranjeno stupanjem u ihram. Izuzetak od ovoga je onaj ko je sa sobom doveo kurban (hedj) izvan granica harema (iz hilla) – on ostaje u ihramu sve dok se ne oslobodi ihrama i za hadž i za umru istovremeno.

Što se tiče onoga ko stupi u ihram samo za hadž, obavljajući ifrad, ili za hadž i umru zajedno, sunnet mu je da preinači svoj ihram u umru i uradi ono što radi onaj koji obavlja temettu', osim ukoliko je sa sobom poveo kurban (hedj). To je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, naredio svojim ashabima, rekavši:

«لَوْلَا أَنِّي سُقْتُ الهَدْيَ لَأَحْلَلْتُ مَعَكُمْ».

"Da nisam poveo kurban, i ja bih se s vama oslobodio ihrama."[1]

Ukoliko žena dobije hajz ili nifas nakon što stupi u obrede umre, neće obavljati tavaf oko Kabe niti sa'j između Safe i Merve dok se ne očisti. Kada se

[1] Buhari, br. 1568.

očisti, obavit će tavaf i sa'j, te skratiti kosu, i time će upotpuniti svoju umru. Međutim, ukoliko se ne očisti prije dana Tervijje (osmi dan mjeseca zul-hidždžeta), ući će u obrede hadždža iz mjesta u kojem boravi, i poći će sa ljudima na Minu. Time će obavljati kiran-hadždž, spajajući hadždž i umru, te činiti sve što čine hadžije: boravak na Arefatu, kod Meš'ara, bacanje kamenčića, noćenje na Muzdelifi i Mini, klanje kurbana i skraćivanje kose. Kada se očisti, obavit će tavaf oko Kabe i sa'j između Safe i Merve – jedan tavaf i jedan sa'j – što će joj biti dovoljno i ispravno za njen hadždž i njenu umru zajedno, na osnovu hadisa kojeg prenosi Aiša da je dobila hajz nakon što je stupila u obrede umre, pa joj je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«افْعَلِي مَا يَفْعَلُ الحَاجُّ غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالبَيْتِ حَتَّى تَطْهُرِي».

"Radi sve što rade hadžije, osim tavafa oko Kabe, dok se ne očistiš."[1] Muttefekun 'alejh.

Kada žena u hajzu ili nifasu baci kamenčiće na džemre na dan Bajrama i skrati kosu, bit će joj dozvoljeno sve što joj je bilo zabranjeno ihramom, poput mirisa i slično, osim intimnog odnosa sa mužem, sve dok ne upotpuni svoj hadždž, kao i ostale čiste žene. Nakon što se očisti te obavi tavaf i sa'j, bit će joj dozvoljen i njen muž.

[1] Buhari, br. 305; Muslim, br. 1211.

Poglavlje

Propis o stupanju u ihram za hadždž osmog dana zul-hidždžeta i odlasku na Minu

Kada nastupi dan Tervije, a to je osmi dan zul-hidždžeta, pohvalno (mustehab) je onima koji borave u Mekki bez ihrama, kao i stanovnicima Mekke koji žele obaviti hadž, da stupe u ihram za hadždž iz svojih boravišta. To je zato što su ashabi Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, boravili na Ebtahu i tu po njegovoj naredbi stupili u ihram za hadždž na dan Tervije. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, im nije naredio da idu do Kabe (Bejtullaha) pa da stupe u ihram kod nje ili kod njenog oluka (Mizaba), kao što im nije naredio ni da obave Oprosni tavaf (tavaful-veda') prilikom njihovog polaska na Minu. Da je to bilo propisano, on bi ih tome podučio, a svako dobro nalazi se u slijeđenju Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, neka je Allah zadovoljan njima.

Preporuka je da se okupa, očisti i namiriše prilikom stupanja u ihrame za hadž, kao što se to čini prilikom stupanja u ihrame na mikatu. Nakon što uđu u obrede hadža, sunnet im je da se upute na Minu, prije ili nakon što sunce pređe zenit na dan Tervije, te da puno uče telbiju sve dok ne bace kamenčiće na veliko džemre (Akabu). Na Mini će

klanjati podne, ikindiju, akšam, jaciju i sabah. Sunnet je da klanjaju sve namaze u njihovom vremenu, skraćeno bez spajanja, osim akšama i sabaha, koji se ne skraćuju.

Nema razlike između stanovnika Meke i ostalih, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, klanjao s ljudima, stanovnicima Meke i ostalima, na Mini, Arefatu i Muzdelifi skraćeno, te nije naredio stanovnicima Meke da upotpune namaz. Da im je to bila obaveza, on bi im to pojasnio.

Zatim će se hadžija, nakon izlaska sunca na Dan Arefata, uputiti sa Mine na Arefat, te je sunnet da se, ukoliko bude u prilici, zadrži na Nemiri sve dok se sunce ne pomjeri sa zenita, jer je tako postupao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem.

Kada se sunce pomjeri sa zenita, pohvalno je da imam ili njegov zamjenik ljudima održi hutbu koja odgovara prilici, u kojoj će pojasniti šta je propisano hadžijama u ovom danu i poslije njega. U njoj će im narediti da se boje Allaha, da ispovijedaju Njegovu jednoću i budu iskreni prema Njemu u svim djelima, upozorit će ih na Njegove zabrane i posavjetovat će ih da se čvrsto drže Allahove Knjige i sunneta Njegovog Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da po njima sude i da od njih traže presudu u svim stvarima, slijedeći u svemu tome Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Nakon hutbe klanjat će podne i ikindiju, skraćeno i spojeno

u podnevskom namaskom vremenu, sa jednim ezanom i dva ikameta, jer je tako postupao Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem. Ovo bilježi Muslim u hadisu koji prenosi Džabir, radijallahu 'anhu.

Zatim će ljudi boraviti na Arefatu, a cijeli Arefat je mjesto za boravak, osim doline Urene. Pohvalno je okrenuti se prema kibli i Brdu milosti ukoliko se za to ukaže prilika. Ako nije moguće okrenuti se prema oboma, okrenut će se prema kibli, pa makar se i ne okrenuo prema brdu. Pohvalno je da se hadžija na ovom mjestu maksimalno posveti zikru, učenju dova i poniznom obraćanju Allahu Uzvišenom. Prilikom učenja dove, podići će ruke. Lijepo je da uči telbiju ili nešto iz Kur'ana, a sunnet je da što više izgovara: "La ilahe illallahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu, juhji ve jumit, ve huve 'ala kulli šej'in kadir" ("Nema istinskog boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga. Njemu pripada sva vlast i svaka hvala, On oživljava i usmrćuje, i On sve može"), shodno onome što se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je kazao:

«خَيْرُ الدُّعَاءِ دُعَاءُ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَأَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ».

"Najbolja dova je ona koja se uči na Dan Arefata, a najbolje što sam učio ja i vjerovjesnici prije mene jeste: 'La ilahe illallahu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu, juhji ve jumit, ve huve 'ala kulli šej'in kadir' ('Nema istinskog boga osim Allaha, Jedinog, Koji nema sudruga. Njemu pripada sva vlast i svaka hvala, On oživljava i usmrćuje, i On sve može')."[1] Također, u ispravnom hadisu prenosi se:

«أَحَبُّ الكَلَامِ إِلَى اللهِ أَرْبَعٌ: سُبْحَانَ اللهِ، وَالحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ».

"Najdraži govor Allahu su četiri riječi: subhanallah, elhamdulillah, la ilahe illallah i Allahu ekber."[2]

Stoga se preporučuje učestalo izgovaranje ovog zikra i njegovo ponavljanje sa skrušenošću i prisutnošću srca. Također se preporučuje učestalo učenje zikrova i upućivanje dova utemeljenih u šerijatu u svako doba, a posebno na ovom mjestu, u ovom veličanstvenom danu. Pri tome treba birati sveobuhvatne zikrove i dove, a među njima su:

"Subhanallahi ve bihamdihi, subhanallahil-'azim" ("Uzvišen je Allah i Njemu pripada hvala; Uzvišen je Allah, Veličanstveni");

---

[1] Tirmizi, br. 3585.
[2] Muslim, br. 2137.

﴿...لَا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٨٧﴾﴾

"La ilahe illa ente, subhaneke, inni kuntu minez-zalimin" ("Nema istinskog boga osim Tebe, slavljen neka si! Ja sam, zaista, bio od onih koji su nepravdu učinili!"). (El-Enbija, 87).

"La ilahe illallahu, ve la na'budu illa ijjahu, lehun-ni'metu ve lehul-fadlu ve lehus-sena'ul-hasen. La ilahe illallahu muhlisine lehud-dine ve lev kerihel-kafirun."

("Nema istinskog boga osim Allaha i nikoga mimo Njega ne obožavamo. Njemu pripada blagodat, Njemu pripada dobrota i Njemu pripada lijepa hvala. Nema istinskog boga osim Allaha. Njemu iskreno vjeru ispovijedamo, makar to bilo mrsko nevjernicima").

"La havle ve la kuvvete illa billah."

("Nema snage niti moći osim Allahove.")[1]

* ﴿...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾﴾

"Rabbena atina fid-dunja haseneten ve fil-ahireti haseneten ve kina 'azaben-nar." ("Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na onome svijetu i sačuvaj nas patnje u Vatri!").

(El-Bekara, 201).

* اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لِي دِينِيَ الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وَأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ الَّتِي

[1] Muslim, od Ibn Zubejra, radijellahu anhu, br. 594.

فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لِي آخِرَتِيَ الَّتِي فِيهَا مَعَادِي، وَاجْعَلِ الحَيَاةَ زِيَادَةً لِي فِي كُلِّ خَيْرٍ، وَالمَوْتَ رَاحَةً لِي مِنْ كُلِّ شَرٍّ.

"Allahumme aslih li dinijellezi huve 'ismetu emri, ve aslih li dunjajelleti fiha me'aši, ve aslih li ahiretijelleti fiha me'adi, vedž'alil-hajate zijadeten li fi kulli hajrin, vel-mevte rahaten li min kulli šerr." ("Allahu moj, popravi mi moju vjeru, u kojoj je moja zaštita, i popravi mi ovaj svijet, u kojem živim, i popravi mi onaj svijet, na koji se vraćam, i učini mi život povećanjem svakog dobra, a smrt olakšanjem od svakog zla.")[1]

❋ أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ جَهْدِ البَلَاءِ، وَدَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسُوءِ القَضَاءِ، وَشَمَاتَةِ الأَعْدَاءِ.

"E'uzu billahi min džehdil-bela'i ve derekiš-šeka'i, ve su'il-kada'i ve šematatil-a'da'i!" ("Utječem se Allahu od nepodnošljivih belaja, od toga da me prati nesreća, od ružne sudbine i od likovanja neprijatelja!")[2]

❋ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الهَمِّ وَالحَزَنِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ العَجْزِ وَالكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الجُبْنِ وَالبُخْلِ، وَمِنَ المَأْثَمِ وَالمَغْرَمِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ

[1] Bilježi Muslim od Ebu Hurejre, neka je Allah njime zadovoljan, br. 2720.

[2] Buhari od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, br. 6347.

الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ.

"Allahumme inni e'uzu bike minel-hemmi vel-hazeni, ve e'uzu bike minel-'adžzi vel-keseli, ve e'uzu bike minel-džubni vel-buhli, ve minel-me'semi vel-megrami, ve e'uzu bike min galebetid-dejni ve kahrir-ridžali."

("Allahu moj, utječem Ti se od brige i tuge, od nemoći i lijenosti, kukavičluka i škrtosti, svega što grijesima vodi i zaduživanja, tereta duga i nadmoći ljudi.")[1]

❋ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ البَرَصِ وَالجُنُونِ وَالجُذَامِ وَمِنْ سَيِّئِ الأَسْقَامِ.

"Allahumme inni e'uzu bike minel-berasi vel-džununi vel-džuzami ve min sejj'il-eskam." ("Allahu, utječem Ti se od gube, i od ludila, i od šuge, i od zlih bolesti.")[2]

"Allahumme inni es'eluke-l-'afve ve-l-'afijete fi-d-dunja ve-l-ahireti."

("Allahu, molim Te za oprost i zaštitu na dunjaluku i na ahiretu.")

"Allahumme inni es'eluke-l-'afve ve-l-'afijete fi dini ve dunjaje ve ehli ve mali."

("Allahu, molim Te za oprost i zaštitu u mojoj

[1] [59] U ovoj formulaciji hadis bilježi Ebu Davud od Ebu Umame el-Ensarije, ali bez dijela: "ve minel-me'semi vel-megrami" (svega što grijesima vodi i zaduživanja), pod brojem 1554.

[2] Ebu Davud od Enesa, radijellahu anhu, br. 1554.

vjeri i dunjaluku, porodici i imovini mojoj.")

❋ اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَتِي وَآمِنْ رَوْعَاتِي، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنِ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي، وَمِنْ فَوْقِي، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.

"Allahumme-stur 'avreti ve amin rev'ati. Allahumme-hfazni min bejni jedejje ve min halfi ve 'an jemini ve 'an šimali ve min fevki ve e'uzu bi 'azametike en ugtale min tahti."

("Allahu, pokrij moja sramna djela i podari mi sigurnost od onoga čega se plašim. Allahu, sačuvaj me s moje prednje strane, te od svega što me može zadesiti s leđa, s desne i lijeve strane, te i odozgo. Prizivam Tvoju Veličinu da ne budem ščepan ni odozdo.")[1]

❋ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي جِدِّي وَهَزْلِي، وَخَطَئِي وَعَمْدِي، وَكُلَّ ذَلِكَ عِنْدِي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ المُقَدِّمُ وَأَنْتَ المُؤَخِّرُ، وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

"Allahumme-gfir li džiddi ve hezli, ve hatai ve 'amdi, ve kulle zalike 'indi. Allahumme-gfir li ma kaddemtu ve ma ehhartu, ve ma esrertu ve ma e'alentu, ve ma Ente e'alemu bihi minni. Ente-l-

[1] Ebu Davud od Ibn Omera, r. a., br. 5074.

mukaddimu ve Ente-l-muehhiru, ve Ente 'ala kulli šej'in kadir."

("Allahu moj, oprosti mi što sam uradio u stanju ozbiljnosti i stanju neozbiljnosti (šale), ono što sam pogriješio i namjerno učinio, jer sve je to pri meni. Allahu, oprosti mi ono što sam učinio i ono što ću tek učiniti, ono što sam tajno i ono što sam javno učinio, i ono što Ti znaš bolje od mene. Ti približavaš onoga koga hoćeš i udaljavaš onoga koga hoćeš, i Ti si nad svim moćan.")[1]

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الثَّبَاتَ فِي الأَمْرِ وَالعَزِيمَةَ عَلَى الرُّشْدِ، وَأَسْأَلُكَ شُكْرَ نِعْمَتِكَ وَحُسْنَ عِبَادَتِكَ، وَأَسْأَلُكَ قَلْبًا سَلِيمًا وَلِسَانًا صَادِقًا، وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا تَعْلَمُ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا تَعْلَمُ، وَأَسْتَغْفِرُكَ لِمَا تَعْلَمُ، إِنَّكَ عَلَّامُ الغُيُوبِ.

"Allahumme inni es'elukes-sebate fil-emri, vel-'azimete 'aler-rušdi, ve es'eluke šukra ni'metike ve husne 'ibadetike, ve es'eluke kalben selimen ve lisanen sadikan, ve es'eluke min hajri ma ta'lemu ve e'uzu bike min šerri ma ta'lemu, ve estagfiruke lima ta'lemu, inneke 'allamul-gujub!" ("Allahu moj, podari mi postojanost u svemu što se tiče vjere i ustrajnost (odlučnost) na ispravnom putu, i podari

[1] Dio hadisa kojeg bilježi Muslim od Ebu Musaa el-Eš'arija, radijallahu anhu, br. 2719.

mi zahvalnost na Tvojim blagodatima i da Ti lijepo ibadet činim, i podari mi čisto srce i istinoljubiv jezik, i podari mi od dobra koje Ti poznaješ i sačuvaj me od zla koje Ti poznaješ, i oprosti mi ono što Ti znaš, zaista si Ti Poznavalac gajba!")[1]

❋ اللَّهُمَّ رَبَّ النَّبِيِّ مُحَمَّدٍ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ، اغْفِرْ لِي ذَنْبِي، وَأَذْهِبْ غَيْظَ قَلْبِي وَأَجِرْنِي مِنْ مُضِلَّاتِ الفِتَنِ مَا أَحْيَيْتَنَا.

"Allahumme Rabben-nebijji Muhammedin 'alejhis-salatu ves-selam, igfir li zenbi, ve ezhib gajza kalbi ve edžirni min mudillatil-fiten ma ahjejtena!" ("Allahu moj, Gospodaru vjerovjesnika Muhammeda, neka su na njega salavat i selam, oprosti mi grijehe, i otkloni srdžbu iz mog srca, i sačuvaj me od zabludujućih smutnji sve dok nas na životu održavaš!")[2]

❋ اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ وَرَبَّ الأَرْضِ وَرَبَّ العَرْشِ العَظِيمِ، رَبَّنَا وَرَبَّ كُلِّ شَيْءٍ، فَالِقَ الحَبِّ وَالنَّوَى، وَمُنْزِلَ التَّوْرَاةِ وَالإِنْجِيلِ وَالفُرْقَانِ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ كُلِّ شَيْءٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ الأَوَّلُ فَلَيْسَ قَبْلَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الآخِرُ فَلَيْسَ بَعْدَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ الظَّاهِرُ فَلَيْسَ فَوْقَكَ شَيْءٌ، وَأَنْتَ البَاطِنُ فَلَيْسَ دُونَكَ شَيْءٌ، اقْضِ عَنَّا الدَّيْنَ وَأَغْنِنَا مِنَ الفَقْرِ.

---

[1] Tirmizi, od Šeddada ibn Evsa, r. a., br. 3407.

[2] Bilježi ga Ahmed u predaji koju prenosi Ummu Selema, r.a., neka je Allah njome zadovoljan (6/301).

"Allahumme Rabbe-s-semavati ve Rabbe-l-erdi ve Rabbe-l-arši-l-azimi, Rabbena ve Rabbe kulli šej'in, Falika-l-habbi ve-n-neva, ve Munzile-t-Tevrati ve-l-Indžili ve-l-Furkani: E'uzu bike min šerri kulli šej'in, Ente ahizun bi nasijetihi, Allahumme Ente-l-Evvelu fe lejse kableke šej'un, ve Ente-l-Ahiru fe lejse ba'deke šej'un, ve Ente-z-Zahiru fe lejse fevkake šej'un, ve Ente-l-Batinu fe lejse duneke šej'un, ikdi anne-d-dejne ve agnina mine-l-fakri!"

("Allahu, Gospodaru nebesa, Gospodaru Zemlje i Gospodaru Prijestolja velikog, Gospodaru naš i svega što postoji, Ti Koji daješ da zrnevlje i koštice proklijaju, Objavitelju Tevrata, Indžila i Furkana (Kur'ana) –Tebi se sklanjam pred zlom svačijim, Ti si Taj Koji svim upravljaš; Allahu moj, Ti si Prvi, i prije Tebe nije bilo ništa, Ti si Posljednji, i poslije Tebe neće biti ničeg, Ti si Vidljivi, i iznad Tebe ne postoji ništa, Ti si Skriveni, i bez Tebe ništa ne postoji, oslobodi nas duga i učini nas neovisnim o siromaštvu!")[1]

❋ اللَّهُمَّ أَعْطِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ العَجْزِ وَالكَسَلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الجُبْنِ

[1] Ovu dovu bilježi imam Muslim u predaji koju prenosi Ebu Hurejre, neka je Allah njime zadovoljan, br. 2713.

وَالهَرَمِ وَالبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ القَبْرِ.

"Allahumme a'ti nefsi takvaha ve zekkiha ente hajru men zekkaha ente velijjuha ve mevlaha! Allahumme inni e'uzu bike minel-'adžzi vel-keseli ve e'uzu bike minel-džubni vel-heremi vel-buhli ve e'uzu bike min 'azabil-kabr!" ("Allahu moj, podari mojoj duši bogobojaznost, i očisti je, jer Ti ćeš je najbolje očistiti, Ti si njen Upravitelj i Zaštitnik! Allahu moj, utječem Ti se od nemoći i lijenosti, i utječem Ti se od kukavičluka, duboke starosti i škrtosti, i utječem Ti se od kaburske patnje!")[1]

❋ اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وَعَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ، وَبِكَ خَاصَمْتُ، أَعُوذُ بِعِزَّتِكَ أَنْ تُضِلَّنِي، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ، أَنْتَ الحَيُّ الَّذِي لَا يَمُوتُ، وَالجِنُّ وَالإِنْسُ يَمُوتُونَ.

"Allahumme leke eslemtu, ve bike amentu, ve 'alejke tevekkeltu, ve ilejke enebtu, ve bike hasamtu. E'uzu bi 'izzetike en tudilleni, la ilahe illa Ente. Entel-Hajjullezi la jemutu, vel-džinnu vel-insu jemutun." ("Allahu moj, Tebi se pokoravam, u Tebe vjerujem, u Tebe se uzdam, Tebi se vraćam i samo se u ime Tvoje borim i parničim. Utječem se Tvojim dostojanstvom da me sačuvaš od zablude, nema istinskog boga osim Tebe, Ti si vječno Živi,

[1] Hadis bilježi Muslim, br. 2722, od Zejda b. Erkama, radijallahu anhu.

Besmrtni, a svi džini i ljudi su smrtnici.")[1]

❋ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ، وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لَا تَشْبَعُ، وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا.

"Allahumme inni e'uzu bike min 'ilmin la jenfe'u, ve min kalbin la jahše'u, ve min nefsin la tešbe'u, ve min da'vetin la justedžabu leha!" ("Allahu moj, utječem Ti se od znanja koje ne koristi, od srca koje nije bogobojazno, od duše koja je nezasita i dove koja nije uslišana!")[2]

❋ اللَّهُمَّ جَنِّبْنِي مُنْكَرَاتِ الأَخْلَاقِ وَالأَعْمَالِ وَالأَهْوَاءِ وَالأَدْوَاءِ.

"Allahumme džennibni munkeratil-ahlaki vel-e'amali vel-ehvai vel-edva!" ("Allahu moj, udalji me od lošeg ponašanja, loših djela, strasti i bolesti!")[3]

❋ اللَّهُمَّ أَلْهِمْنِي رُشْدِي، وَأَعِذْنِي مِنْ شَرِّ نَفْسِي.

"Allahumme elhimni rušdi ve e'izni min šerri nefsi!" ("Allahu moj, nadahni me razboritošću i sačuvaj me zla moje duše!")[4]

❋ اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ.

"Allahumme-kfini bi halalike 'an haramike, ve

[1] Bilježi ga Muslim u predaji Ibn Abbasa, r.a., pod brojem (2717).
[2] Ovo je dio hadisa koji se prenosi od Zejda ibn Erkama, radijallahu anhu, a koji je prethodno zabilježen, br. 2722.
[3] Bilježi Tirmizi od Zijada b. Alake, a on od svog amidže, br. 3591.
[4] Bilježi Tirmizi, od Imrana b. Husajna, r. a., br. 3483.

agnini bi fadlike 'ammen sivake."

("Allahu moj, učini me zadovoljnim onim što je halal (olakšaj mi put do njega), kako pored toga ne bih imao nikakvu potrebu za haramom, i iz obilja Tvoga me učini bogatim (neovisnim) od bilo koga mimo Tebe.")[1]

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الهُدَى وَالتُّقَى وَالعَفَافَ وَالغِنَى.

"Allahumme inni es'elukel-huda ve-ttuka vel-'afafe vel-gina!" ("Allahu moj, od Tebe tražim uputu, bogobojaznost, neporočnost (čednost) i neovisnost!")[2]

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الهُدَى وَالسَّدَادَ.

"Allahumme inni es'elukel-huda ve-ssedad!" ("Allahu moj, od Tebe tražim uputu i ustrajnost (postojanost)."[3]

* اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنَ الخَيْرِ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّرِّ كُلِّهِ، عَاجِلِهِ وَآجِلِهِ، مَا عَلِمْتُ مِنْهُ وَمَا لَمْ أَعْلَمْ، وَأَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ مَا سَأَلَكَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ ﷺ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا اسْتَعَاذَ مِنْهُ عَبْدُكَ وَنَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ ﷺ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الجَنَّةَ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ النَّارِ وَمَا قَرَّبَ إِلَيْهَا مِنْ قَوْلٍ أَوْ عَمَلٍ،

[1] Bilježi Tirmizi, od Alije, r. a., br. 3563.
[2] Bilježi Muslim od Abdullaha b. Mes'uda, radijallahu anhu, br. 2721.
[3] Hadis bilježi Muslim od Alije, radijallahu anhu, br. 2725.

وَأَسْأَلُكَ أَنْ تَجْعَلَ كُلَّ قَضَاءٍ قَضَيْتَهُ لِي خَيْرًا.

"Allahumme inni es'eluke mine-l-hajri kullihi, 'adžilihi ve adžilihi, ma 'alimtu minhu ve ma lem e'alem, ve e'uzu bike mine-š-šerri kullihi, 'adžilihi ve adžilihi, ma 'alimtu minhu ve ma lem e'alem, ve es'eluke min hajri ma se'eleke minhu 'abduke ve nebijjuke Muhammedun, sallallahu alejhi ve sellem, ve e'uzu bike min šerri me-ste'aze minhu 'abduke ve nebijjuke Muhammedun, sallallahu alejhi ve sellem. Allahumme inni es'eluke-l-Džennete, ve ma karrebe ilejha min kavlin ev 'amelin, ve e'uzu bike mine-n-nari, ve ma karrebe ilejha min kavlin ev 'amelin, ve es'eluke en tedž'ale kulle kadain kadajtehu lii hajren." ("Allahu moj, tražim od Tebe svako dobro, prije (na ovome svijetu) i kasnije (na onome svijetu), ono što znam od njega i ono što ne znam, i Tebi se utječem od svakog zla, prije (na ovome svijetu) i kasnije (na onome svijetu), onoga što znam od njega i onoga što ne znam. I tražim od Tebe dobro koje je od Tebe tražio Tvoj rob i vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, i Tebi se utječem od zla od kojeg je utočište tražio Tvoj rob i vjerovjesnik Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem. Allahu moj, od Tebe tražim Džennet i ono što približava njemu od riječi i djela, i tražim utočište kod Tebe od Vatre i onoga što približava njoj od riječi i djela. I tražim od Tebe

da učiniš svaku odredbu dobrom za mene.")[1]

* لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، يُحْيِي وَيُمِيتُ بِيَدِهِ الخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، سُبْحَانَ اللهِ، وَالحَمْدُ لِلَّهِ، وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَاللهُ أَكْبَرُ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ العَلِيِّ العَظِيمِ.

"La ilahe illa-l-Lahu vahdehu la šerike lehu, lehu-l-mulku ve lehu-l-hamdu, juhji ve jumitu, bi jedihi-l-hajru ve huve 'ala kulli šej'in kadir, subhane-l-Lahi ve-l-hamdu li-l-Lahi ve la ilahe illa-l-Lahu va-l-Lahu ekber, ve la havle ve la kuvvete illa bi-l-Lahi-l-'aliji-l-'azim."

("Nema istinskog boga osim Allaha, Jedinoga, Koji druga nema. Njemu pripada sva vlast i sva zahvalnost. On oživljava i usmrćuje, u Njegovoj ruci je svako dobro i On nad svačim ima moć. Neka je slavljen Allah i neka Mu je hvala; nema istinskog boga osim Allaha. Allah je najveći. Nema moći i sile osim Allahove, Moćnog i Velikog.")[2]

* اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ، وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ، وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ، وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ، إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

[1] Hadis bilježi Ibn Madže od Aiše, radijellahu anha, br. 3846.
[2] Bilježi Buhari, od Ubade b. es-Samita, br. 1154.

"Allahumme salli 'ala Muhammedin ve 'ala ali Muhammedin, kema sallejte 'ala Ibrahime ve 'ala ali Ibrahime, inneke hamidun medžid, ve barik 'ala Muhammedin ve 'ala ali Muhammedin, kema barekte 'ala Ibrahime ve 'ala ali Ibrahime, inneke hamidun medžid."

("Allahu moj, podari salavat Muhammedu i njegovoj porodici kao što si salavat podario Ibrahimu i njegovoj porodici. Zaista si Ti Hvaljen i Slavljen. I blagoslovi Muhammeda i njegovu porodicu kao što si blagoslovio Ibrahima i njegovu porodicu. Doista si Ti Hvaljen i Slavljen.")[1]

* ﴿...رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴿٢٠١﴾﴾

"Rabbena atina fid-dunja haseneten ve fil-ahireti haseneten ve kina 'azaben-nar." ("Gospodaru naš, daj nam dobro i na ovome i na onome svijetu i sačuvaj nas patnje u Vatri!")

(El-Bekara, 201).

Preporuka je da hadžija na ovom veličanstvenom mjestu ponavlja prethodno navedene zikrove i dove, kao i druge zikrove i dove sličnog značenja, te da donosi salavate na Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Neka usrdno i ustrajno upućuje dovu i moli svoga Gospodara za dobro dunjaluka i ahireta. Kada bi Poslanik,

[1] Buhari, od Ka'ba b. Udžre, r.a., br. 3370.

sallallahu alejhi ve sellem, upućivao dovu, ponavljao bi je tri puta, pa bi ga u tome trebalo slijediti, sallallahu alejhi ve sellem.

Musliman na ovom mjestu treba biti skrušen pred svojim Gospodarem, slavljen neka je On, ponizan i pokoran pred Njegovom veličinom, priznajući svoju potpunu nemoć pred Njim. Treba se nadati Njegovoj milosti i oprostu, a strahovati od Njegove kazne i srdžbe, preispitujući sebe i obnavljajući iskreno pokajanje. Ovo je veličanstven dan i veliki skup na kojem Allah obilato daruje Svoje robove, ponosi se njima pred melecima i neizmjerno ih mnogo oslobađa od Vatre. Šejtan ni u jednom danu nije viđen jadnijim, manjim ni prezrenijim nego na Dan Arefata, s izuzetkom onoga što je viđeno na Dan Bedra. A to je isključivo zbog onoga što on vidi od Allahove plemenitosti i Njegovog dobročinstva prema Svojim robovima, te mnoštva onih koje oslobađa od Vatre i kojima prašta.

Bilježi imam Muslim od Aiše, radijallahu anha, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَا مِنْ يَوْمٍ أَكْثَرَ مِنْ أَنْ يُعْتِقَ اللهُ فِيهِ عَبْدًا مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ، وَإِنَّهُ لَيَدْنُو ثُمَّ يُبَاهِي بِهِمُ المَلَائِكَةَ، فَيَقُولُ: مَا أَرَادَ هَؤُلَاءِ؟».

“Nikada veći broj robova Allah ne oslobodi vatre džehennemske kao na dan Arefata. On se približi, a

zatim se ponosi njima (hadžijama na Arefatu) pred Svojim melekima, govoreći: 'Koje želje imaju ovi ljudi?'"[1]

Zbog toga, muslimani se trebaju truditi da Uzvišenom Allahu pokažu i ispolje ono najbolje od sebe, te tako poniziti svoga neprijatelja šejtana i ražalostiti ga čestim spominjanjem Allaha, učenjem dova i ustrajnošću u kajanju za svoje grijehe i traženju oprosta za njih. Hadžije na ovom mjestu neprestano ostaju posvećeni spominjanju Allaha, dovi i poniznom obraćanju sve do zalaska Sunca, kada smireno i dostojanstveno kreću ka Muzdelifi, mnogo učeći telbiju i ubrzavajući hod na prostranim mjestima, slijedeći u tome postupak Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Nije dozvoljeno napuštati Arefat prije zalaska Sunca, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, na njemu boravio sve do zalaska Sunca, a on je rekao:

«خُذُوا عَنِّي مَنَاسِكَكُمْ».

"Uzmite od mene svoje obrede."[2]

Kada stignu na Muzdelifu, klanjat će na njoj akšam tri rekata i jaciju dva rekata, spojeno, uz jedan ezan i dva ikameta, odmah po dolasku, slijedeći postupak Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, bez obzira da li su stigli u vrijeme akšama ili

[1] Hadis bilježi Muslim od Aiše, r.a., br. 1348.
[2] Već je spomenut njegov izvor.

nakon nastupanja jacijskog vremena.

Postupak pojedinih ljudi, koji sakupljaju kamenčiće za džemreta čim stignu na Muzdelifu, a prije namaza, kao i uvjerenje mnogih od njih da je to propisano, predstavlja grešku koja nema utemeljenja. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nije naredio da mu se dobave kamenčići sve dok nije krenuo sa Meš'ara (Muzdelife) ka Mini. Sa kojeg god mjesta da sakupi kamenčiće, to mu je dovoljno. Nije obavezno sakupljati ih na Muzdelifi, nego ih je dozvoljeno sakupiti i na Mini. Sunnet je na taj dan sakupiti sedam kamenčića kojima će gađati džemre Akabu, slijedeći Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Što se tiče ostala tri dana, svaki dan će na Mini sakupiti po dvadeset i jedan kamenčić kojima će gađati sva tri džemreta.

Nije pohvalno prati kamenčiće, već se bacaju bez pranja, jer to nije preneseno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i njegovih ashaba, niti se bacaju kamenčići koji su već bačeni.

Hadžija će u ovoj noći noćiti na Muzdelifi, a dozvoljeno je slabašnim ženama, djeci i njima sličnim da odu prema Mini krajem noći, na osnovu hadisa Aiše, Ummu Seleme i drugih. A što se tiče ostalih hadžija, za njih je pritvrđeno da borave na Muzdelifi dok ne klanjaju sabah, zatim da stanu kod Meš'arul-harama, okrenu se prema kibli, te mnogo spominju Allaha, donose tekbire i upućuju dove, sve

dok se dobro ne razdani. Pohvalno je na ovome mjestu podići ruke tokom dove, a gdje god da stanu na Muzdelifi, time su ispunili propis, i nije im obaveza približavati se Meš'aru niti penjati se na njega, shodno riječima Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem:

«وَقَفْتُ هَاهُنَا – يَعْنِي عَلَى المَشْعَرِ الحَرَامِ – وَجَمْعٌ كُلُّهَا مَوْقِفٌ»

"Stao sam na ovome mjestu – tj. na Meš'arul-haramu – a cijela Muzdelifa (Džem') je mjesto za stajanje (boravak)."[1] Bilježi ga Muslim u svom Sahihu, a Džem' koji se spominje u hadisu (mjesto spajanja i okupljanja) odnosi se na Muzdelifu.

Kada se dobro razdani, hadžija će krenuti na Minu prije izlaska Sunca i mnogo će učiti telbiju tokom hoda. A kada se stigne u dolinu Muhassir, pohvalno je malo ubrzati korake.

Stigavši na Minu, hadžije prestaju sa učenjem telbije kod Džemretul-akabe, a zatim ga, po samom dolasku, gađaju sa sedam kamenčića, jedan za drugim. Prilikom bacanja svakog kamenčića, hadžija podiže ruku i donosi tekbir. Pohvalno je da gađa iz unutrašnjosti doline, tako da mu Ka'ba bude sa lijeve, a Mina sa desne strane, shodno postupku Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Ukoliko bi gađao i sa drugih strana, bacanje je ispravno pod

[1] Hadis bilježi Muslim od Džabira, radijallahu anhu, br. 1218.

uslovom da kamenčići upadnu na mjesto predviđeno za gađanje. Nije uslov da kamenčić tu i ostane, već je jedini uslov da upadne u njega. Stoga, ukoliko bi kamenčić upao na mjesto gađanja, a zatim ispao iz njega, bacanje bi bilo ispravno prema onome što se jasno razumije iz stavova islamskih učenjaka. Među onima koji su to jasno kazali je i Nevevi, rahimehullah, u djelu 'Šerhul-muhezzeb'. Kamenčići za gađanje džemreta trebaju biti veličine onih koji mogu stati između dva prsta, to jest nešto veći od zrna leblebije (slanutka).

Zatim će, nakon bacanja kamenčića, zaklati svoj kurban (hedj), a pohvalno je da prilikom klanja izgovori: "Bismillahi, vallahu ekber. Allahumme haza minke ve leke" ("U ime Allaha, Allah je najveći. Allahu moj, ovo je od Tebe i za Tebe"), i da ga okrene prema kibli. Sunnet je da se deva uspravi, savije joj se i sveže prednja lijeva noga, a zatim ubode u grlo, dok se krava i ovca kolju položene na lijevu stranu. Ukoliko bi kurban zaklao ne okrenuvši ga prema kibli, izostavio bi sunnet, ali bi njegov kurban bio ispravan, jer je okretanje prema kibli prilikom klanja sunnet, a nije vadžib. Pohvalno je da jede od svog kurbana (hedja), te da ga poklanja i dijeli kao sadaku, shodno riječima Uzvišenog:

﴿...فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾

"Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha

ubogog!" (El-Hadždž, 28). Vrijeme klanja kurbana proteže se do zalaska Sunca trećeg dana tešrika, prema najispravnijem mišljenju učenjaka, tako da period klanja obuhvata prvi dan Kurban-bajrama (dan klanja kurbana) i tri dana nakon njega.

Potom, nakon klanja kurbana, obrijat će glavu ili ošišati kosu, s tim što je brijanje bolje, jer je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tri puta dovio za milost i oprost onima koji su obrijali glavu, a jedanput za one koji su skratili kosu. Nije dovoljno skratiti kosu samo sa dijela glave, već šišanje mora obuhvatiti cijelu glavu, baš kao i brijanje. Žene će skratiti kosu sa svake pletenice u dužini jagodice prsta ili manje.

Nakon bacanja kamenčića na Džemretul-akabi i brijanja glave ili skraćivanja kose, muhrimu (hadžiji) biva dozvoljeno sve ono što mu je bilo zabranjeno u ihramu, izuzev intimnog odnosa, a ovo oslobađanje zabrana naziva se: Prvi tehallul ili prvo oslobađanje. Nakon ovog oslobađanja, sunnet je da se hadžija namiriše i uputi prema Meki, kako bi obavio hadžski tavaf (ifadu), shodno hadisu Aiše, radijallahu anha, koja je rekla:

«كُنْتُ أُطَيِّبُ رَسُولَ اللهِ ﷺ لِإِحْرَامِهِ قَبْلَ أَنْ يُحْرِمَ، وَلِحَلِّهِ قَبْلَ أَنْ يَطُوفَ بِالبَيْتِ».

"Stavljala sam miris Allahovom Poslaniku, sallallahu alejhi ve sellem, za njegov ihram prije

nego što bi stupio u ihram, i za njegov izlazak iz ihrama prije nego što bi obavio tavaf oko Kabe."[1] Hadis bilježe Buhari i Muslim.

Ovaj tavaf se naziva tavaful-ifada i tavafuz-zijare, i on je sastavni dio hadža (rukn) bez kojeg hadž nije potpun, a na njega se misli u riječima Uzvišenog:

﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾﴾

"Zatim, neka sa sebe prljavštinu uklone, neka svoje zavjete ispune i neka oko Hrama drevnoga obilaze." (El-Haddždž, 29).

Potom će, nakon tavafa i klanjanja dva rekata iza Mekami-Ibrahima, obaviti sa'j između Safe i Merve, ukoliko hadž obavlja po temettu' načinu. Ovaj sa'j je za njegov hadž, a prvi sa'j je bio za njegovu umru.

Prema najispravnijem mišljenju učenjaka, jedan sa'j nije dovoljan, na osnovu hadisa Aiše, radijallahu anha, koja je kazala: 'Izašli smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem...', pa je spomenula hadis u kojem stoji da je on rekao:

«وَمَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهِلَّ بِالحَجِّ مَعَ العُمْرَةِ ثُمَّ لَا يَحِلُّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا»...

"A onaj ko sa sobom ima kurban, neka stupi u ihram za hadž zajedno sa 'umrom, a potom neka se ne oslobađa ihrama sve dok ih ne upotpuni oba

[1] Buhari, br. 1539; Muslim, br. 1189.

zajedno..." A potom je kazala:

«فَطَافَ الَّذِينَ أَهَلُّوا بِالعُمْرَةِ بِالبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالمَرْوَةِ ثُمَّ حَلُّوا ثُمَّ طَافُوا طَوَافًا آخَرَ بَعْدَ أَنْ رَجَعُوا مِنْ مِنًى لِحَجِّهِمْ».

"Tako su oni koji su stupili u ihram za 'umru obavili tavaf oko Kabe i sa'j između Safe i Merve, zatim su se oslobodili ihramskih zabrana, a potom su, nakon što su se vratili sa Mine, obavili još jedan tavaf za svoj hadž."[1] Buhari i Muslim.

Njene riječi, radijallahu anha, o onima koji su stupili u ihram za 'umru: '...a potom su, nakon što su se vratili sa Mine, obavili još jedan tavaf za svoj hadž', odnose se na tavaf između Safe i Merve, prema najispravnijem mišljenju u tumačenju ovog hadisa. Što se tiče mišljenja onih koji kažu da je time mislila na tavaful-ifadu, ono nije ispravno, jer je tavaful-ifada rukn za sve, a oni su ga već obavili. Time se, zapravo, misli na ono što je specifično za mutemettiju (onoga ko obavlja temettu' hadž), a to je tavaf između Safe i Merve po drugi put, nakon povratka sa Mine, radi upotpunjavanja svog hadža. To je jasno, hvala Allahu, i to je mišljenje većine učenjaka.

Na ispravnost toga ukazuje i predaja koju Buharija bilježi u Sahihu u formi pouzdane muallek-predaje. U njoj se navodi da je Ibn Abbas,

[1] Buhari, br. 1556; Muslim, br. 1211.

radijallahu anhuma, bio upitan o hadž-temettu'u, nakon čega je odgovorio: "Muhadžiri, ensarije i žene Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, stupili su u ihram na Oprosnom hadžu, a stupili smo i mi. Kada smo stigli u Mekku, Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je: 'Preinačite svoj nijet za hadž u umru, osim onoga ko je sa sobom poveo kurban.' Tada smo obavili tavaf oko Kabe i sa'j između Safe i Merve, prišli suprugama i obukli svoju odjeću. I rekao je: 'Ko je sa sobom poveo kurban, njemu nije dozvoljeno osloboditi se ihrama sve dok kurban ne stigne na svoje mjesto.' Zatim nam je uoči dana Tervije naredio da zanijetimo hadž, pa kada smo završili sa obredima, došli smo i obavili tavaf oko Kabe i sa'j između Safe i Merve."[1] Ovim se završava citat, koji jasno ukazuje na to da mutemettija (onaj ko je zanijetio hadž temettu') obavlja sa'j dva puta, a Allah najbolje zna.

A što se tiče onoga što bilježi Muslim od Džabira, radijallahu anhu: "Ni Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, ni njegovi ashabi nisu obavili između Safe i Merve više od jednog sa'ja."[2] Spomenuti prvi tavaf odnosi se na one ashabe koji su sa sobom doveli kurban, s obzirom na to da su oni ostali u ihramu s Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, sve dok se nisu istovremeno oslobodili ihramskih zabrana i

[1] Buhari, br. 1572.
[2] Muslim, br. 1215.

za hadž i za umru. Naime, Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, stupio je u ihram i za hadž i za umru, te je naredio onima koji su doveli kurban da hadž zanijete zajedno s umrom i da se ne oslobađaju ihrama sve dok to ne učine za oba obreda istovremeno. A onaj ko spaja hadž i umru (hadž kiran) nije dužan obaviti osim jedan sa'j, na šta ukazuje spomenuti Džabirov hadis, ali i drugi vjerodostojni hadisi.

Isto tako, onaj ko obavlja kiran i ifrad hadž i ostane u ihramu sve do dana Kurban-bajrama nije dužan obaviti osim jedan sa'j. Pa ako oni koji obavljaju kiran i ifrad obave sa'j nakon tavaful-kuduma, to im je dovoljno i ne moraju ga obavljati nakon hadžskog tavafa (tavaful-ifade). Ovo predstavlja usklađivanje između hadisa Aiše i Ibn Abbasa, te spomenutog Džabirovog hadisa, čime se otklanja protivrječnost i postiže postupanje po svim hadisima.

Ovakvo usklađivanje dodatno podupire činjenica da su hadisi Aiše i Ibn Abbasa dva vjerodostojna hadisa koji potvrđuju drugi sa'j za onoga ko obavlja hadž temettu', dok vanjsko značenje Džabirovog hadisa to negira. Shodno pravilu utvrđenom u usulu i hadiskoj terminologiji, onome koji potvrđuje daje se prednost nad onim koji negira. Allah, subhanehu ve te'ala, upućuje na ispravno, i nema snage niti moći osim kod Allaha.

Poglavlje

Pojašnjenje najvrednijih postupaka hadžije na dan Kurban-bajrama

Za hadžiju je najbolje da ova četiri obreda na dan Kurban-bajrama obavi po spomenutom redoslijedu: prvo će početi bacanjem kamenčića na Džemretul-akabu, potom klanjem kurbana, zatim brijanjem ili skraćivanjem kose, te tavafom oko Kabe i sa'jom nakon njega za onoga ko obavlja hadž-temettu', kao i za onoga ko obavlja kiran i ifrad hadž, ukoliko nisu obavili sa'j nakon tavafu-l-kuduma. Ukoliko bi neke od ovih obreda obavio prije drugih, to bi mu bilo dozvoljeno i ispravno, zbog potvrđene olakšice od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, u vezi s tim. U to se ubraja i davanje prednosti sa'ju nad tavafom, jer su to obredi koji se obavljaju na dan Kurban-bajrama, pa potpadaju pod riječi ashaba: 'Toga dana nije bio upitan ni o čemu što je urađeno prije ili što je odgođeno, a da nije rekao:

«افْعَلْ وَلَا حَرَجَ».

"Nema smetnje da tako uradiš."[1] Budući da je ovo podložno zaboravu i neznanju, nužno ga je uvrstiti u ovo opće pravilo s ciljem olakšanja i

[1] Buhari, br. 83; Muslim, br. 1306.

pojednostavljenja.

Vjerodostojno se prenosi da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, upitan o onome ko obavi sa'j prije tavafa, pa je rekao:

«لَا حَرَجَ».

"Nema smetnje."[1] Ovaj hadis bilježi Ebu Davud od Usame b. Šerika sa vjerodostojnim lancem prenosilaca. Time se nedvojbeno potvrđuje da i taj postupak potpada pod opće pravilo. A Allah upućuje na ono što je ispravno.

Tri su postupka kojima hadžija postiže potpuno oslobađanje od ihrama (potpuni tehallul), a to su: bacanje kamenčića na Džemretul-akabu, brijanje ili skraćivanje kose, te tavaful-ifada sa sa'jom nakon njega, na osnovu prethodno spomenutog. Kada obavi ova tri postupka, postaje mu dozvoljeno sve što mu je bilo zabranjeno stupanjem u ihram, poput intimnog odnosa sa suprugom, upotrebe mirisa i drugog. A onaj ko obavi dva od spomenuta tri postupka, bit će mu dozvoljeno sve što mu je zabranjeno u ihramu, izuzev intimnog odnosa, i to se naziva: prvi tehallul (djelimično oslobađanje od ihramskih zabrana).

Preporučuje se hadžiji da pije Zemzem-vodu, da se njome što više zasiti, te da uči korisne dove,

[1] Ebu Davud, br. 2015.

onako kako mu je najlakše, jer:

«مَاءُ زَمْزَمَ لِمَا شُرِبَ لَهُ».

"Zemzem-voda je za ono za šta se pije."[1] Muslim u svom Sahihu bilježi predaju Ebu Zerra, radijallahu anhu, u kojoj se navodi da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, o Zemzem-vodi kazao:

«إِنَّهُ طَعَامُ طُعْمٍ».

"Ona zasićuje onoga ko je pije baš kao što ga zasićuje hrana."[2] Ebu Davud dodaje:

«وَشِفَاءُ سُقْمٍ».

"...i u njoj je lijek za bolesti."[3]

Nakon tavaful-ifade i sa'ja – za onoga ko je dužan obaviti sa'j – hadžije se vraćaju na Minu gdje borave tri dana i tri noći. Svakog od ta tri dana, nakon što Sunce pređe zenit, bacaju kamenčiće na sva tri džemreta, pri čemu je obavezno pridržavati se utvrđenog redoslijeda.

Počinje s prvim džemretom, a to je džemre koje se nalazi uz mesdžid El-Hajf. Na njega baca sedam

---

[1] Hadis bilježi Ibn Madže, br. 3062, a prenosilac hadisa je Džabir b. Abdullah, radijallahu anhu.

[2] Muslim, br. 2473.

[3] Odnosi se na Ebu Davuda et-Tajalisija. On je ovu predaju zabilježio u okviru istog hadisa o prihvatanju islama Ebu Zerra, radijallahu anhu. Pogledati: Musned Ebu Davuda et-Tajalisija, pod brojem (459).

kamenčića, jedan za drugim, podižući ruku prilikom bacanja svakog kamenčića. Sunnet je da se potom odmakne od njega ostavljajući ga sa svoje lijeve strane, te da, okrenut prema kibli i podignutih ruku, dugo i skrušeno uči dovu.

Nakon toga će bacati kamenčiće na drugo džemre, na isti način kao i na prvo. Sunnet je da se nakon bacanja pomjeri malo naprijed ostavljajući džemre sa svoje desne strane, te da, okrenut prema kibli i podignutih ruku, dugo uči dovu.

Nakon toga će bacati kamenčiće na treće džemre i kod njega se neće zadržavati.

Zatim će bacati kamenčiće na džemreta drugog dana tešrika, nakon što Sunce pređe zenit, na isti način kao što je to činio prvog dana. Kod prvog i drugog džemreta postupit će isto kao i prvog dana, povodeći se za Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem.

Bacanje kamenčića u prva dva dana tešrika je jedna od obaveza hadža, a isto tako je obavezno i noćenje na Mini u prvoj i drugoj noći, izuzev za one koji napajaju hadžije, pastire i njima slične, za koje to nije obavezno.

Zatim, nakon bacanja kamenčića na džemreta u spomenuta dva dana, dozvoljeno je ranije napustiti Minu onome ko to želi, pod uvjetom da izađe prije zalaska Sunca. A onaj ko odgodi odlazak, pa prenoći i treću noć, te baci kamenčiće na džemreta i trećeg

dana, to je bolje i donosi veću nagradu, kao što kaže Uzvišeni Allah:

﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى...﴾

"I Allaha spominjite u danima određenim! A onome ko požuri, pa to učini u dva dana, nije grijeh, kao što nije grijeh ni onome koji još ostane, ako je bogobojazan..." (El-Bekara, 203). Razlog tome je i to što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, dao olakšicu ljudima da ranije odu, dok on sâm nije ranije otišao, već je ostao na Mini sve dok nije bacio kamenčiće na džemreta trinaestog dana, nakon što je Sunce prešlo zenit, a potom je otputovao prije nego što je klanjao podne.

Dozvoljeno je skrbniku dječaka, koji nije u stanju samostalno obaviti bacanje kamenčića, da u njegovo ime baci kamenčiće na Džemretul-akabu i ostala džemreta, i to nakon što baci za sebe. Isto važi i za malu djevojčicu koja nije u stanju bacati kamenčiće, pa ih za nju baca njen skrbnik, na osnovu hadisa koji prenosi Džabir, radijallahu anhu, a u kojem kaže:

«حَجَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، وَمَعَنَا النِّسَاءُ وَالصِّبْيَانُ، فَلَبَّيْنَا عَنِ الصِّبْيَانِ وَرَمَيْنَا عَنْهُمْ».

"Obavljali smo hadždž s Allahovim Poslanikom,

sallallahu alejhi ve sellem, a s nama su bile žene i djeca, pa smo učili telbiju umjesto djece i bacali kamenčiće umjesto njih."[1] Bilježi Ibn Madže.

Dozvoljeno je onome ko nije u stanju bacati kamenčiće zbog bolesti, starosti ili trudnoće da ovlasti nekoga da za njega baci kamenčiće, shodno riječima Uzvišenog Allaha:

﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ...﴾

"Pa Allaha se bojte koliko god možete..." (Et-Tegabun, 16). Budući da oni nisu u stanju podnijeti gužvu među ljudima kod džemreta, a vrijeme bacanja prolazi i nije im propisano da ga naknadno obave, dozvoljeno im je da nekoga opunomoće, za razliku od drugih obreda. Stoga onome ko je u ihramu ne priliči da ovlašćuje nekoga ko će to obaviti umjesto njega, makar njegov hadž bio i nafila, jer onaj ko stupi u ihram radi hadža ili umre, makar oboje bili nafila, dužan je da ih upotpuni, shodno riječima Uzvišenog Allaha:

﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ...﴾

"Hadž i umru radi Allaha upotpunite!" (El-Bekare, 196). Vrijeme tavafa i sa'ja nije ograničeno, za razliku od vremena predviđenog za bacanje kamenčića.

Što se tiče stajanja na Arefatu i noćenja na

[1] Tirmizi, br. 927.

Muzdelifi i Mini, nema sumnje da je i njihovo vrijeme ograničeno. Međutim, dolazak nemoćne osobe na ova mjesta je moguć, makar i uz poteškoću, za razliku od njenog samostalnog bacanja kamenčića. Pored toga, zabilježena je praksa zastupanja od strane ispravnih prethodnika pri bacanju kamenčića za osobu s opravdanjem, što nije slučaj s ostalim obredima.

Ibadeti su strogo utvrđeni Objavom i niko nema pravo propisivati bilo šta od njih osim na osnovu jasnog dokaza. Zastupniku je dozvoljeno da na svakom od tri džemreta baci kamenčiće prvo za sebe, a zatim za onoga koga zastupa, stojeći na istom mjestu. Prema ispravnijem od dva mišljenja učenjaka, on nije dužan da prvo u potpunosti završi bacanje kamenčića na sva tri džemreta za sebe, pa da se potom vrati i baca za osobu koju zastupa, zbog nepostojanja dokaza koji bi na to obavezivao, kao i zbog toga što bi to predstavljalo poteškoću i teret, a Allah, subhanehu ve te'ala, kaže:

﴿...وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ...﴾

"...i u vjeri vam nije ništa teško propisao..." (El-Hadždž, 78). Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, također je kazao:

«يَسِّرُوا وَلَا تُعَسِّرُوا».

„Olakšavajte, a ne otežavajte.“[1] Također, takva praksa nije prenesena od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kada su bacali kamenčiće na ime svoje djece i nemoćnih među njima. Da su to činili, to bi svakako bilo preneseno, jer se radi o postupku koji bi zasigurno ostao zabilježen. A Allah najbolje zna.

Poglavlje

Obaveza klanja kurbana za onoga ko obavlja temettu' i kiran hadž

Hadžija koji obavlja hadž-temettu' ili kiran – a nije stanovnik Mesdžidul-harama – dužan je zaklati kurban, i to: ovcu, sedminu deve ili sedminu krave. Za to se mora upotrijebiti halal imetak i čista zarada, jer je Uzvišeni Allah dobar i prima samo ono što je dobro.

Muslimanu dolikuje da sačuva svoje dostojanstvo i uzdrži se od traženja od ljudi, bilo da je riječ o kurbanu (hedju) ili nečemu drugom, pa makar se radilo o vladarima ili nekome drugom, ukoliko mu je Allah iz Svog obilja podario dovoljno da prinese kurban i učinio ga neovisnim o onome što je u tuđim rukama. Naime, mnogobrojni hadisi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, strogo kude prosjačenje i ukazuju na njegovu sramotu, a

[1] Hadis bilježi Buhari (69), a prenosilac je Enes, radijellahu anhu.

hvale onoga ko se takvog čina kloni.

Ukoliko oni koji obavljaju temetu' ili kiran hadž ne budu u mogućnosti obezbijediti kurban (hedj), obavezni su postiti tri dana tokom hadža, te sedam dana po povratku svojoj porodici. Kada je riječ o postu spomenuta tri dana, ostavljeno im je pravo izbora: ako žele, mogu ih postiti prije Dana klanja kurbana, a ako žele, mogu ih postiti tokom tri dana tešrika. Uzvišeni kaže:

﴿...فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ...﴾

"Ko bude obavljao umru s hadžom, neka zakolje kurban do kojeg može doći! A onaj ko ga ne nađe, neka tri dana posti u danima hadža i sedam dana po povratku, to je punih deset dana. To važi za onoga čija porodica ne živi u granicama Časne džamije..." (El-Bekare, 196). do kraja ajeta.

U Buharijevom Sahihu se bilježi od Aiše i Ibn Omera, radijallahu anhum, da su rekli:

«لَمْ يُرَخَّصْ فِي أَيَّامِ التَّشْرِيقِ أَنْ يُصَمْنَ إِلَّا لِمَنْ لَمْ يَجِدِ الهَدْيَ».

"Nije dozvoljeno postiti dane tešrika, osim onome ko ne nađe kurban."[1] Ovo ima status predaje

[1] Buhari, br. 1998.

koja seže do Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem. Najbolje je da ta tri dana posti prije Dana Arefata, kako na Dan Arefata ne bi postio, jer je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, na Arefatu boravio ne posteći i zabranio je da se Dan Arefata posti na samom Arefatu. Također, ostavljanje posta u tom danu daje mu više snage za zikr i dovu. Dozvoljeno je spomenuta tri dana postiti uzastopno, ali i rastavljeno. Isto tako, ni za post sedam dana nije obavezna uzastopnost, već ih je dozvoljeno postiti uzastopno i rastavljeno, jer Allah, subhanehu, nije uslovio uzastopnost u njima, kao ni Njegov Poslanik, alejhis-salatu ves-selam. A najbolje je odgoditi post sedam dana sve dok se ne vrati svojoj porodici, shodno riječima Uzvišenog:

﴿...وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ...﴾

"...i sedam dana po povratku..."

(El-Bekare, 196).

Post je za osobu koja nije u mogućnosti obezbijediti kurban (hedj) bolji od traženja kurbana od vladara i drugih kako bi ga zaklala za sebe. S druge strane, onome kome kurban ili nešto drugo bude dato bez njegovog traženja i bez potajnog priželjkivanja, nema smetnje da to prihvati, pa makar obavljao hadž za nekoga drugog, to jest, pod uslovom da oni koji su ga opunomoćili nisu zahtijevali da kurban kupi od imetka koji mu je

već dat. A kada je riječ o praksi pojedinaca koji traže kurban od države ili drugih institucija u ime osoba koje spominju, a pri tome lažu, nema sumnje da je to zabranjeno, jer predstavlja sticanje imetka putem laži. Neka Allah sačuva nas i sve muslimane od toga.

Poglavlje

Obaveza hadžija i ostalih da naređuju dobro i da ga promovišu.

Među najvažnije dužnosti, kako samih hadžija tako i svih ostalih, ubraja se naređivanje na dobro i odvraćanje od zla, te brižno čuvanje pet dnevnih namaza u džematu, shodno onome što je Uzvišeni Allah propisao u Svojoj Knjizi i preko Svoga Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Kada je riječ o praksi mnogih ljudi, bilo da su stanovnici Mekke ili drugih mjesta, da obavljaju namaze u svojim kućama zapostavljajući džamije, to je greška i u jasnoj je suprotnosti sa šerijatom. Stoga je obaveza odvraćati od takvog postupka i naređivati ljudima redovno obavljanje namaza u džamijama, shodno onome što se vjerodostojno prenosi od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem. Naime, kada je Ibn Ummi Mektum, radijallahu anhu, zatražio dozvolu da klanja u svojoj kući zbog sljepoće i udaljenosti od džamije, Poslanik mu je rekao:

«هَلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلَاةِ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: فَأَجِبْ».

„Čuješ li ezan za namaz?' 'Da', odgovori on. 'Onda se odazovi', reče Poslanik."[1] U verziji kod Muslima navodi se i da je rekao:

«لَا أَجِدُ لَكَ رُخْصَةً».

"Ne nalazim ti olakšicu."[2] Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kazao je:

«لَقَدْ هَمَمْتُ أَنْ آمُرَ بِالصَّلَاةِ فَتُقَامَ، ثُمَّ آمُرَ رَجُلًا فَيَؤُمَّ النَّاسَ، ثُمَّ أَنْطَلِقَ إِلَى رِجَالٍ لَا يَشْهَدُونَ الصَّلَاةَ فَأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بُيُوتَهُمْ بِالنَّارِ».

"Namjeravao sam narediti da se uspostavi namaz, zatim da naredim jednom čovjeku da predvodi ljude, a da potom odem do ljudi koji ne prisustvuju namazu i spalim im kuće."[3] U Sunenu Ibn Madže i drugim zbirkama, sa dobrim lancem prenosilaca, od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, prenosi se da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَنْ سَمِعَ النِّدَاءَ فَلَمْ يَأْتِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ إِلَّا مِنْ عُذْرٍ».

"Ko čuje poziv za namaz, i ne odazove se, nema

[1] Buhari, br. 2420; Muslim, br. 651.
[2] Bilježi Muslim (br. 653), od Ebu Hurejre, neka je Allah njime zadovoljan.
[3] Bilježi ga Ebu Davud od Abdullaha ibn Ummi Mektuma, br. 552.

mu namaza, osim uz opravdanje."[1] Bilježi imam Muslim u svome Sahihu od Ibn Mes'uda, radijallahu anhu, da je rekao: "Koga raduje da sutra sretne Allaha kao musliman, neka brižno čuva ove namaze tamo gdje se poziva na njih. Doista je Allah vašem Vjerovjesniku propisao sunnete (puteve) upute, a ovi namazi su od sunneta upute. Kada biste klanjali u svojim kućama, kao što u svojoj kući klanja onaj koji izostaje, ostavili biste put svoga Vjerovjesnika, a kada biste ostavili put svoga Vjerovjesnika, sigurno biste zabludjeli. Nema nijednog čovjeka koji se očisti i upotpuni abdest, a zatim se uputi u neku od ovih džamija, a da mu Allah za svaki korak koji napravi neće upisati dobro djelo, uzdići ga njime za jedan stepen i obrisati mu njime jedno loše djelo. Mi smo doživjeli i vidjeli da s namaza nije izostajao niko osim munafika poznatog licemjerstva. Dešavalo se da čovjeka dovedu potpomognutog između dvojice ljudi, sve dok ga ne bi postavili u saf."[2]

Obaveza je hadžijama i ostalima da se klone onoga što je Uzvišeni Allah zabranio i da se čuvaju činjenja toga; kao što su: blud, homoseksualizam, krađa, uzimanje kamate, bespravno trošenje imetka siročeta, prevara u međusobnom poslovanju, iznevjeravanje emaneta, konzumiranje

[1] Muslim, br. 654.

[2] Bilježi ga Ebu Davud od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, br. (551).

opojnih pića, pušenje, spuštanje odjeće ispod članaka, oholost, zavist, pretvaranje (rijaluk), ogovaranje, prenošenje tuđih riječi s ciljem zavađanja (nemimet), ismijavanje muslimana, upotreba instrumenata za zabavu, poput gramofonskih ploča, uda, rebaba, frula i tome sličnog, te slušanje pjesama i muzičkih instrumenata putem radija i drugih uređaja, igranje tavle i šaha, upuštanje u igre na sreću (mejsir) – a to je kockanje – kao i izrada likova živih bića, bilo ljudi ili drugih, te odobravanje svega toga. Uistinu, sve navedeno spada u strogo zabranjena djela koja je Allah zabranio Svojim robovima u svakom vremenu i na svakom mjestu. Zbog toga su hadžije i stanovnici Allahovog Časnog Hrama dužni da ih se čuvaju više nego ostali, jer je grijeh u ovom sigurnom gradu teži, a kazna za njega je veća.

Uzvišeni Allah je o tome rekao:

﴿...وَمَنْ يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

"...i onom ko u njemu bilo kakvo nasilje učini dat ćemo da patnju nesnosnu iskusi." (El-Hadždž, 25). Ako je Allah zaprijetio onome ko namjerava učiniti nepravdu u Haremu, kakva li je tek kazna za onoga ko to i učini?! Nema sumnje da je ona veća i teža, pa je obaveza čuvati se toga i svih ostalih grijeha.

Hadžije neće postići primljen hadž niti oprost

grijeha ukoliko se ne budu klonili ovih i drugih grijeha koje im je Allah zabranio, kao što se prenosi u hadisu da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَنْ حَجَّ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ».

"Ko obavi hadž, a ne bude činio "refes" (intimni odnos, i bestidno ponašenje) i ne bude kršio (Allahove) propise, vratit će se (bez grijeha) kao na dan kada ga je majka rodila."[1].

A teža i gora od ovih loših djela jesu: upućivanje dove umrlima, traženje pomoći od njih, zavjetovanje njima i klanje kurbana u njihovo ime, u nadi da će se kod Allaha zauzeti za onoga ko im dovu upućuje, ili da će izliječiti njegovog bolesnika, ili mu vratiti odsutnu osobu, i tome slično.

Ovo spada u veliki širk koji je Allah zabranio, a to je vjera mušrika iz doba džahilijjeta. Allah je slao poslanike i objavljivao knjige s ciljem da se on osudi i zabrani.

Obaveza je svakom pojedincu, bio on hadžija ili ne, da se toga čuva, da se pokaje Allahu za ono što je od toga ranije počinio, ukoliko je nešto od toga već uradio, te da nakon pokajanja obavi novi hadž; jer veliki širk poništava sva djela, kao što je rekao Uzvišeni Allah:

---

[1] Bilježi Buhari od Ebu Hurejre, radijellahu anhu, br. 1521; Muslim, br. 1350.

﴿...وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

"A da su oni Allahu ikoga u obožavanju pridruživali, sigurno bi propalo ono što su radili." (El-En'am, 88).

U vrste malog širka spada: zaklinjanje bilo čim mimo Allaha, poput zaklinjanja Vjerovjesnikom, sallallahu alejhi ve sellem, Ka'bom, emanetom i tome slično.

U to spada i: pretvaranje i želja za isticanjem, te izgovaranje riječi poput: 'Ono što hoće Allah i što hoćeš ti', 'Da nije Allaha i tebe', 'Ovo je od Allaha i od tebe' i tome slično.

Stoga je obaveza čuvati se ovih odvratnih djela koja predstavljaju širk i međusobno preporučivati njihovo ostavljanje, jer se pouzdano prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

«مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ».

"Ko se zakune nečim mimo Allaha, počinio je nevjerstvo ili širk."[1] Ovaj hadis su zabilježili Ahmed, Ebu Davud i Tirmizi sa vjerodostojnim lancem prenosilaca.

U Sahihu se prenosi od Omera, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

[1] Ebu Davud, br. 3251.

«مَنْ كَانَ حَالِفًا فَلْيَحْلِفْ بِاللهِ أَوْ لِيَصْمُتْ».

"Ko se kune, neka se zakune Allahom ili neka šuti."[1] Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, također je rekao:

«مَنْ حَلَفَ بِالأَمَانَةِ فَلَيْسَ مِنَّا».

"Nije od nas onaj ko se zakune emanetom."[2] Bilježi Ebu Davud.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, također je kazao:

«أَخْوَفُ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكَ الأَصْغَرَ، فَسُئِلَ عَنْهُ فَقَالَ: الرِّيَاءُ».

"Najviše čega se za vas bojim je mali širk." Upitan je o njemu, pa je kazao: "To je pretvaranje (rijaluk)."[3] Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kazao je:

«لَا تَقُولُوا: مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلَانٌ، وَلَكِنْ قُولُوا مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ شَاءَ فُلَانٌ».

"Nemojte govoriti: 'Šta htjedne Allah i šta htjedne taj i taj!', nego recite: 'Šta htjedne Allah, a zatim šta htjedne taj i taj.'"[4] A Nesai bilježi od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, da je neki čovjek rekao: 'O Allahov Poslaniče, ono što hoće Allah i što

[1] Ebu Davud, br. 3253.
[2] Bilježi Buhari od Abdullaha, br. 2679; Muslim, br. 1646.
[3] Ahmed, br. 5/428.
[4] Ebu Davud, br. 4980.

hoćeš ti.' Na to mu on reče:

«أَجَعَلْتَنِي لِلَّهِ نِدًّا، بَلْ مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَهُ».

"Zar si me učinio Allahu ravnim? Nego reci: 'Ono što samo Allah hoće.'"[1]

Ovi hadisi ukazuju na to da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, brižno čuvao tevhid, upozoravao svoj ummet na opasnost velikog i malog širka, te pokazivao izuzetnu brigu za ispravnost njihovog vjerovanja i njihov spas od Allahove kazne i onoga što izaziva Njegovu srdžbu.

Neka ga Allah za to nagradi najboljom nagradom, jer je u potpunosti prenio Objavu i opomenuo ljude, te iskreno savjetovao radi Allaha i imao iskren i dobronamjeran odnos spram Njegovih robova. Neka su na njega trajni salavat i selam sve do Sudnjeg dana.

Na islamskim učenjacima – kako iz redova hadžija tako i među stanovnicima Allahovog sigurnog grada (Mekke) i grada Njegovog plemenitog Poslanika, neka su na njega salavat i selam – leži obaveza da ljude podučavaju onome što im je Allah propisao.

Oni su dužni upozoravati ih na sve vrste širka i grijeha koje im je Allah zabranio, te im to detaljno i argumentovano pojasniti.

[1] Ibn Madže, br. 2117.

Na taj način će izvesti ljude iz tmina na svjetlo i ispuniti obavezu prenošenja i pojašnjavanja vjere koju im je Allah povjerio. Uzvišeni Allah kaže:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ...﴾

"A kada Allah uze obavezu od onih kojima je data Knjiga da će to sigurno ljudima objašnjavati i ništa iz nje neće kriti..." (Ali Imran, 187).

Svrha ovoga je upozoriti učenjake ovog ummeta da ne slijede put nepravednika među sljedbenicima Knjige u skrivanju istine, dajući prednost dunjaluku nad ahiretom. Uzvišeni kaže:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾﴾

"One koji budu tajili jasne dokaze koje smo Mi objavili, i Pravi put nakon što smo ga u Knjizi ljudima označili, Allah će prokleti, a proklet će ih i oni koji proklinju.

Izuzeti će biti samo oni koji se pokaju i poprave, i to javno ispolje; takvima ću Ja oprostiti, a Ja sam stalni Primatelj pokajanja, Milostivi." (El Bekara, 159–160). Kur'anski ajeti i vjerovjesnički hadisi ukazuju na to da pozivanje Uzvišenom Allahu i upućivanje ljudi na ono zbog čega su stvoreni spadaju u najbolja bogougodna djela i najvažnije obaveze, te da je to put poslanika i njihovih

sljedbenika sve do Sudnjeg dana, kao što Uzvišeni Allah kaže:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾﴾

"A ko govori ljepše od onog koji poziva Allahu, koji dobra djela čini i koji govori: 'Ja sam doista musliman!'" (Fussilet, 33). Također Uzvišeni Allah kaže:

﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾﴾

"Reci: 'Ovo je put moj, ja pozivam k Allahu, imajući jasne dokaze, ja, i svaki onaj koji me slijedi, i neka je Uzvišen Allah, ja nisam od onih koji Mu druge pridružuju.'" (Jusuf, 108).

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, također je kazao:

«مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ».

"Onaj ko poziva da se čini dobro ima nagradu poput onoga koji ga radi."[1]

«لَأَنْ يَهْدِيَ اللهُ بِكَ رَجُلًا وَاحِدًا خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمِ».

„Da Allah preko tebe uputi jednog čovjeka, bolje

[1] Muslim, br. 1893.

ti je od crvenih deva.“[1] Dakle, ajeti i hadisi na ovu temu su mnogobrojni.

Istinska je dužnost učenjaka i vjernika da udvostruče svoj trud u pozivanju Uzvišenom Allahu, te da usmjeravaju ljude ka onome što vodi spasu i upozoravaju ih na ono što vodi u propast. Ovo je naročito važno u ovom vremenu u kojem su prevladale strasti, raširila se destruktivna načela i obmanjujuće parole, te u kojem je malo onih koji pozivaju na Pravi put, a mnogo onih koji pozivaju u ateizam i razvrat. Od Allaha pomoć tražimo, i nema moći niti snage osim kod Njega, Svevišnjeg i Veličanstvenog.

Poglavlje

Preporučenost povećanja ibadeta i dobrih djela

Preporučeno je hadžijama da ustraju u spominjanju Allaha, pokornosti Njemu i činjenju dobrih djela tokom svog boravka u Mekki, te da što više obavljaju namaz i tavaf oko Kabe, jer se dobra djela u Haremu umnogostručuju, a loša djela su u njemu izuzetno velika i teška. Također im je preporučeno da što više donose salavat i selam na Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Kada hadžije žele napustiti Mekku, obaveza im je

[1] Buhari, br. 3009; Muslim, br. 2406.

obaviti oprosni tavaf oko Ka'be, kako bi im to bio posljednji susret sa Allahovom kućom. Izuzetak su žene u hajzu i nifasu za koje ne važi obaveza oprosnog tavafa, shodno hadisu Ibn Abbasa, radijallahu 'anhuma, u kojem navodi da je rekao:

«أُمِرَ النَّاسُ أَنْ يَكُونَ آخِرُ عَهْدِهِمْ بِالبَيْتِ، إِلَّا أَنَّهُ خُفِّفَ عَنِ المَرْأَةِ الحَائِضِ».

"Naređeno je ljudima da im posljednji susret (na hadždžu) bude sa Kabom, osim ženi koja je u mjesečnom ciklusu."[1]

Kada čovjek završi s opraštanjem od Ka'be i želi izaći iz džamije, treba ići pravo naprijed sve dok ne izađe. Ne treba hodati unazad, jer to nije preneseno od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, niti od njegovih ashaba, već spada u uvedene novotarije, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

"Ko uradi nešto što nije od naše vjere, to se odbija."[2] Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kazao je:

إِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

„Čuvajte se novina (u vjeri), jer je svaka novina

[1] Buhari, br. 1755; Muslim, br. 1328.
[2] Već je spomenut njegov izvor.

novotarija, a svaka novotarija je zabluda.“[1]

Allaha molimo da nas učvrsti u Njegovoj vjeri i sačuva od onoga što joj se suprotstavlja, a On je Veliki Dobročinitelj i Plemenit.

Poglavlje

O propisima i adabima posjećivanja

Sunnet je posjetiti džamiju Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, prije ili poslije hadža, shodno onome što je potvrđeno u oba Sahiha od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ».

'Namaz u ovoj mojoj džamiji bolji je od hiljadu namaza obavljenih na drugom mjestu, izuzev El-Mesdžidul-Harama.'"[2] Od Ibn Omera, radijallahu anhuma, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ».

"Namaz u ovoj mojoj džamiji vredniji je od

[1] Hadis bilježi Muslim, br. 867, a prenosi ga Džabir ibn Abdullah, radijellahu anhu.

[2] Buhari, br. 1190; Muslim, br. 1394.

hiljadu namaza obavljenih na drugom mjestu, izuzev El-Mesdžidul-Harama."[1] Bilježi ga Muslim. A od Abdullaha ibn Zubejra, radijallahu anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي المَسْجِدِ الحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ صَلَاةٍ فِي مَسْجِدِي هَذَا».

"Namaz u ovoj mojoj džamiji vredniji je od hiljadu namaza obavljenih na drugom mjestu, izuzev El-Mesdžidul-Harama, a namaz u El-Mesdžidul-Haramu vredniji je od stotinu namaza u ovoj mojoj džamiji.'"[2] Bilježe ga Ahmed, Ibn Huzejme i Ibn Hibban.

Također, od Džabira, radijallahu 'anhu, prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

«صَلَاةٌ فِي مَسْجِدِي هَذَا أَفْضَلُ مِنْ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ، إِلَّا المَسْجِدَ الحَرَامَ، وَصَلَاةٌ فِي المَسْجِدِ الحَرَامِ أَفْضَلُ مِنْ مِائَةِ أَلْفِ صَلَاةٍ فِيمَا سِوَاهُ».

"Namaz u ovoj mojoj džamiji vredniji je hiljadu puta od namaza na drugom mjestu, izuzev El-Mesdžidul-Harama, a namaz u El-Mesdžidul-Haramu vredniji je stotinu hiljada puta od namaza

[1] Muslim, br. 1395.
[2] Ahmed, br. 4/5.

na drugom mjestu."[1] Bilježe ga Ahmed i Ibn Madže. Hadisi u ovom značenju su brojni.

Kada posjetilac stigne u džamiju, preporučuje se da pri ulasku zakorači desnom nogom i prouči: "U ime Allaha, neka su salavat i selam na Allahovog Poslanika. Utječem se Allahu Veličanstvenom, Njegovom plemenitom Licu i Njegovoj oduvijek postojećoj vlasti, od prokletog šejtana. Allahu, otvori mi vrata Svoje milosti."

Kao što to uči prilikom ulaska u ostale džamije, jer za ulazak u džamiju Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, ne postoji poseban zikr. Zatim klanja dva rekata u kojima moli Allaha za ono što želi od dobra dunjaluka i ahireta. Ako bi taj namaz obavio u časnoj Revdi, to bi bilo bolje, shodno riječima Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem:

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الجَنَّةِ».

"Između moje kuće i moga minbera je bašča (revda) od džennetskih bašči."[2] Zatim će nakon namaza posjetiti kabur Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i kabure dvojice njegovih ashaba: Ebu Bekra i Omera, r. a., te će stati naspram kabura Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, s poštovanjem i tihim glasom, a zatim mu nazvati

[1] Ibn Madže, br. 1406.

[2] Buhari od Abdullaha b. Zejda el-Mazinija, br. 1195; Muslim, br. 1390.

selam riječima: 'Esselamu alejke, ja Resulallah, ve rahmetullahi ve berekatuhu', shodno predaji u Ebu Davudovom Sunenu sa dobrim lancem prenosilaca od Ebu Hurejre, radijallahu 'anhu, koji prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

"Niko me neće poselamiti, a da mi Uzvišeni Allah ne vrati dušu kako bih mu odvratio selam."[1] A ako posjetilac u svom selamu kaže: 'Esselamu alejke, Allahov Vjerovjesniče, esselamu alejke, najodabranije Allahovo stvorenje, esselamu alejke, prvaku poslanika i predvodniče bogobojaznih! Svjedočim da si dostavio Objavu, ispunio emanet, iskreno si se i na najbolji način ophodio prema ummetu i istinski si se borio na Allahovom putu', u tome nema smetnje, jer je sve to od njegovih svojstava, sallallahu alejhi ve sellem. Potom će donijeti salavat na njega, sallallahu alejhi ve sellem, i proučiti dovu za njega, shodno onome što je utvrđeno u šerijatu da je propisano spajati salavat i selam na njega, postupajući prema riječima Uzvišenog:

﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَٰٓئِكَتَهُۥ يُصَلُّونَ عَلَى ٱلنَّبِيِّۚ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ صَلُّواْ عَلَيْهِ وَسَلِّمُواْ تَسْلِيمًا ٥٦﴾

[1] Ebu Davud, br. 2041.

"Zaista, Allah i meleci Njegovi blagosiljaju Vjerovjesnika. O vi koji vjerujete, blagosiljajte ga i vi i njemu selam šaljite!" (El-Ahzab, 56). Zatim će poselamiti Ebu Bekra i Omera, radijallahu anhuma, proučiti dovu za njih i zamoliti Allaha da bude zadovoljan njima.

Kada bi nazvao selam Allahovom Poslaniku i dvojici njegovih ashaba, Ibn Omer, radijallahu anhuma, običavao je reći: "Es-selamu ‘alejke, ja Resulallah, es-selamu ‘alejke, ja Eba Bekr, es-selamu ‘alejke, ja ebetah." ("Neka je Allahov mir na tebe, o Allahov Poslaniče, neka je mir na tebe, o Ebu Bekre, neka je mir na tebe, o moj oče.") Potom će se udaljiti i otići.

Ova posjeta propisana je isključivo muškarcima. Što se tiče žena, njima nije dozvoljena posjeta nijednom kaburu, kao što je vjerodostojno preneseno od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem da je on:

«لَعَنَ زُوَّارَاتِ القُبُورِ مِنَ النِّسَاءِ وَالمُتَّخِذِينَ عَلَيْهَا المَسَاجِدَ وَالسُّرُجَ».

"Prokleo žene koje puno posjećuju mezare, one koji na mezarima prave bogomolje i one koji na njima pale svjetiljke."[1]

Kada je riječ o odlasku u Medinu radi obavljanja namaza u Poslanikovoj, sallallahu alejhi ve sellem,

[1] Ebu Davud, br. 3236.

džamiji, upućivanja dove u njoj i sličnog onome što je propisano u ostalim džamijama, to je propisano svima, na osnovu prethodno navedenih hadisa o tome.

Posjetiocu je propisano da klanja pet dnevnih namaza u džamiji Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, te da u njoj što više čini zikr, upućuje dovu i klanja nafilu, kako bi iskoristio priliku za stjecanje obilne nagrade.

Preporučuje se mnogo klanjati dobrovoljne namaze u časnoj Revdi, zbog prethodno navedenog vjerodostojnog hadisa o njenoj vrijednosti, a to su riječi Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem:

«مَا بَيْنَ بَيْتِي وَمِنْبَرِي رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الجَنَّةِ».

"Između moje kuće i moga minbera je bašča (revda) od džennetskih bašči."[1]

Što se tiče obaveznog namaza, posjetiocu i drugima se preporučuje da ranije dođu na namaz te da, koliko su u mogućnosti, klanjaju u prvom safu, makar to bilo i u prednjem proširenju džamije, shodno vjerodostojnim hadisima prenesenim od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, koji podstiču na klanjanje u prvom safu, poput njegovih riječi:

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الأَوَّلِ ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهِمُوا

[1] Već je spomenut njegov izvor.

عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا».

„Kada bi ljudi znali kakva je vrijednost u ezanu i prvom safu, a ne bi imali drugi način da odrede ko će ući u prvi saff osim izvlačenja strelice, sigurno bi tako i postupili.“[1] Muttefekun 'alejh. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, znao je govoriti svojim ashabima:

«تَقَدَّمُوا فَأْتَمُّوا بِي وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُمْ، وَلَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَتَأَخَّرُ عَنِ الصَّلَاةِ حَتَّى يُؤَخِّرَهُ اللهُ».

"Naprijed prođite i za mnom se povodite, a neka se za vama povode oni koji su iza vas. I sve dok god čovjek kasni i izostaje (iz prvih saffova), dotle ga Allah unazađuje."[2] Hadis bilježi Muslim.

Ebu Davud bilježi od Aiše, radijallahu anha, sa dobrim lancem prenosilaca, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao:

«لَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَتَأَخَّرُ عَنِ الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ حَتَّى يُؤَخِّرَهُ اللهُ فِي النَّارِ».

"Dokle god se čovjek povlači iz prednjeg safa, sve dotle ga Allah unazađuje u Vatru."[3] I prenosi se od njega, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao svojim ashabima:

---

[1] Muslim, br. 438, od Ebu Seida el-Hudrijja, neka je Allah njime zadovoljan.
[2] Buhari, br. 615; Muslim, br. 437.
[3] Hadis bilježi Muslim, br. 430, od Džabira bin Semure.

«أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصُفُّ المَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ، وَكَيْفَ تَصُفُّ المَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟ قَالَ: يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الأُوَلَ، وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ».

"Zar se nećete redati u saffove kao što se meleki redaju kod svoga Gospodara?" Rekoše: "O Allahov Poslaniče, a kako se meleki redaju kod svoga Gospodara?" Reče: "Upotpunjuju prve saffove i zbijaju se u saffu."[1] Bilježi Muslim.

Mnogo je hadisa sa ovim značenjem, i oni se općenito odnose na njegov mesdžid, sallallahu alejhi ve sellem, kao i na druge, kako prije, tako i poslije proširenja. Vjerodostojno se prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, da je podsticao svoje ashabe na desne strane saffova. A poznato je da se desna strana prvog saffa u njegovom prvobitnom mesdžidu nalazi izvan Revde. Iz ovoga se zaključuje da pridavanje važnosti prvim saffovima i desnim stranama saffova ima prednost nad pridavanjem važnosti časnoj Revdi, te da je čuvanje mjesta u njima preče od nastojanja da se namaz obavi u Revdi. Ovo je sasvim jasno onome ko razmisli o hadisima koji su navedeni u ovom poglavlju, a Allah daje uspjeh.

Nije dozvoljeno nikome da se potire o sobu

[1] Ebu Davud, br. 679, a njegova verzija glasi: "Neki ljudi će stalno izostajati iz prvog saffa sve dok ih Allah ne unazadi u Vatru."

Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, niti da je poljubi, niti da obavlja tavaf oko nje, jer to nije preneseno od selefus-saliha, već je to pokuđena novotarija.

Nije dozvoljeno nikome da traži od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da mu ispuni neku potrebu, otkloni nevolju, izliječi bolesnog ili slično, jer se sve ove stvari mogu tražiti isključivo od Allaha Uzvišenog. Traženje toga od umrlih je širk Allahu i ibadet nekome drugom, a vjera islam izgrađena je na dvije osnove:

Prva: da se ne obožava niko osim Allaha Jedinog.

Druga: da se ne obožava osim onako kako je to propisao Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem.

A ovo je, ustvari, značenje svjedočenja da nema istinskog boga osim Allaha i da je Muhammed Njegov poslanik.

Isto tako, nije dozvoljeno nikome da traži od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, zagovaranje, jer ono pripada Uzvišenom Allahu, te se može tražiti isključivo od Njega, kao što Allah Uzvišeni kaže:

﴿قُلْ لِلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا...﴾

"Reci: 'Sve zagovorništvo pripada Allahu...'" (Ez-Zumer, 44). Dakle, trebaš kazati: 'Allahu moj, dozvoli da se za mene zauzima Tvoj Vjerovjesnik; Allahu moj, dozvoli da se za mene zauzimaju Tvoji

meleki i Tvoji robovi vjernici; Allahu moj, dozvoli da se za mene zauzimaju moja malodobna umrla djeca' i tome slično. A što se tiče umrlih, od njih se ništa ne traži, ni šefaat niti bilo šta drugo, bili oni vjerovjesnici ili ne, jer to nije propisano i jer su umrloj osobi prekinuta djela, osim onoga što je Zakonodavac izuzeo.

Bilježi imam Muslim u svome Sahihu od Ebu Hurejre, radijallahu anhu, da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ: صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ، أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ».

"Kada čovjek umre, prekidaju mu se djela, osim troga: trajne sadake koju je dao, korisnog znanja kojem je nekoga podučio ili dobrog djeteta koje dovi za njega."[1]

Traženje šefaata od Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, dozvoljeno je bilo za vrijeme njegovog života i biće dozvoljeno na Sudnjem danu zbog njegove mogućnosti da to učini, jer on može istupiti i moliti svog Gospodara za onoga ko to traži. Što se tiče ovog svijeta, to je općepoznato i nije posebno samo za njega, već važi za njega i za druge. Zbog toga je muslimanu dozvoljeno kazati svom bratu: 'Zauzimaj se za mene kod mog Gospodara za

[1] Muslim, od Ebu Hurejre, neka je Allah njime zadovoljan, br. 1631.

to i to', u značenju: 'Uputi dovu Allahu za mene'. Onome kome je to rečeno dozvoljeno je da moli Allaha i zauzima se za svog brata, ukoliko je to što se traži od onoga što je Allah dozvolio da se traži.

A na Sudnjem danu niko se neće moći zauzimati osim nakon što Allah, subhanehu, dozvoli, kao što Allah kaže:

﴿...مَنْ ذَا الَّذِى يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ...﴾

"Ko se može pred Njim zauzimati bez Njegovog dopuštenja?!" (El-Bekare, 255).

Što se tiče stanja smrti, to je posebno stanje koje nije dozvoljeno poistovjećivati sa stanjem čovjeka prije smrti, niti sa njegovim stanjem nakon proživljenja i sakupljanja, zbog toga što se umrlom prekidaju djela i on ostaje vezan za ono što je stekao, izuzev onoga što je Zakonodavac izuzeo. Traženje šefaata od umrlih ne spada u ono što je Zakonodavac izuzeo, te se stoga ne može u to ubrojati. Nema sumnje da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, nakon svoje smrti živ berzahskim (zagrobnim) životom, koji je potpuniji od života šehida, međutim, to nije život iste vrste kao njegov život prije smrti, niti iste vrste kao njegov život na Sudnjem danu, već je to život čiju suštinu i kakvoću poznaje samo Allah Uzvišeni. Zbog toga su u časnom hadisu i prethodile njegove, sallallahu alejhi ve sellem, riječi:

«مَا مِنْ أَحَدٍ يُسَلِّمُ عَلَيَّ إِلَّا رَدَّ اللهُ عَلَيَّ رُوحِي حَتَّى أَرُدَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ».

"Niko me neće poselamiti, a da mi Uzvišeni Allah ne vrati dušu kako bih mu odvratio selam."[1]

Iz ovoga jasno proizlazi da je on mrtav i da je duša napustila tijelo, ali mu se ona vraća prilikom selama. Tekstovi iz Kur'ana i sunneta koji ukazuju na njegovu, sallallahu alejhi ve sellem, smrt općepoznati su i predstavljaju pitanje oko kojeg postoji potpuna saglasnost islamskih učenjaka. Međutim, ta činjenica ne isključuje njegov berzahski život, baš kao što ni smrt šehida ne isključuje njihov berzahski život, koji se spominje u sljedećim riječima Uzvišenog Allaha:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ﴿١٦٩﴾﴾

"Nikako ne smatraj mrtvima one koji su na Allahovom putu poginuli. Ne, oni su živi i opskrbljeni su kod Gospodara svoga." (Ali Imran, 169).

Opširnije smo govorili o ovom pitanju jer se za tim ukazala potreba zbog mnoštva onih koji unose sumnje u ovom poglavlju i pozivaju u širk i činjenje ibadeta mrtvima mimo Allaha. Molimo Allaha da nama i svim muslimanima podari spas od svega što

[1] Ebu Davud, br. 2041.

je u suprotnosti sa Njegovim šerijatom, a Allah najbolje zna.

Prema tome, šerijatski nije opravdana praksa nekih posjetilaca koji podižu glasove kod kabura Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, niti onih koji se tamo dugo zadržavaju, jer je Uzvišeni Allah zabranio pripadnicima ummeta da podižu svoje glasove iznad glasa Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, i da mu se obraćaju povišenim tonom, kao što se obraćaju jedni drugima, te ih je podstakao da stišaju svoje glasove u njegovom prisustvu, riječima Uzvišenog:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ۝٢ إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ۝٣﴾

"O vi koji vjerujete, ne dižite glasove svoje iznad Vjerovjesnikova glasa i ne razgovarajte s njim glasno, kao što glasno jedan s drugim razgovarate, da ne bi bila poništena vaša djela, a da vi i ne osjetite.

One koji utišaju glasove svoje pred Allahovim Poslanikom – a to su oni čija je srca Allah prekalio u čestitosti – čeka oprost i nagrada velika."

(El-Hudžurat, 2–3).

Osim toga, dugo zadržavanje kod njegovog

kabura, sallallahu alejhi ve sellem, i ponavljanje selama više puta dovodi do gužve, velike buke i podizanja glasova kod kabura, što se protivi onome što je Allah propisao muslimanima u ovim jasnim ajetima. Njemu, sallallahu alejhi ve sellem, pripada dužno poštovanje i za života i nakon preseljenja. Stoga, vjerniku ne priliči da na tom časnom mjestu čini ono što je suprotno šerijatskom edebu.

Povrh toga, praksa nekih posjetilaca, a i drugih, koji nastoje učiti dovu kod njegovog kabura, okrenuti prema kaburu i podignutih ruku, također je suprotna praksi odabranih generacija od ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, i onih koji su ih u dobru slijedili. Takvo ponašanje zapravo spada u uvedene novotarije, a Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

«فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ المَهْدِيِّينَ مِنْ بَعْدِي، تَمَسَّكُوا بِهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحْدَثَاتِ الأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلَالَةٌ».

„Držite se moga sunneta i sunneta pravednih i upućenih halifa poslije mene, čvrsto se držite toga i zagrizite za to kutnjacima. A čuvajte se novina (u vjeri), jer je svaka novina novotarija, a svaka novotarija je zabluda.“[1]

[1] Ovaj hadis bilježi Ebu Davud od Irbada b. Sarije, br. (4607).

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kazao je:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ»

"Ko nešto novo uvede u ovu vjeru što nije od nje, to se odbija."[1]

«مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ».

"Ko uradi nešto što nije od naše vjere, to se odbija."[2]

Alija b. Husejn Zejnul-Abidin, radijallahu 'anhuma, vidio je jednog čovjeka kako kod kabura Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, uči dovu, pa mu je to zabranio i rekao: 'Hoćeš li da ti ispričam hadis koji sam čuo od svoga oca, on od moga djeda, a on od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, da je rekao:

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ تَسْلِيمَكُمْ يَبْلُغُنِي أَيْنَمَا كُنْتُمْ».

"Ne činite moj kabur svetilištem, i ne činite svoje kuće kaburima. Donosite salavat na mene, jer će vaš selam doprijeti do mene gdje god vi bili."[3]

Također, praksa pojedinih posjetilaca da

---

[1] Već je spomenut njegov izvor.
[2] Već je spomenut njegov izvor.
[3] Šejh je predaju Zejnul-Abidina pripisao hafizu el-Makdisiju, koji je hadis zabilježio bez navođenja ovog događaja, te Ahmedu u 'Musnedu' (2/367).

stavljaju desnu ruku preko lijeve, iznad prsa ili ispod njih, u položaju klanjača, prilikom nazivanja selama Vjerovjesniku, sallallahu alejhi ve sellem, nije dozvoljena. Takav položaj nije dozvoljen prilikom nazivanja selama njemu, sallallahu alejhi ve sellem, kao ni prilikom pozdravljanja drugih, poput kraljeva, vođa i ostalih, jer je to položaj poniznosti, skrušenosti i ibadeta koji priliči isključivo Uzvišenom Allahu. To prenosi hafiz Ibn Hadžer, Allah mu se smilovao, u 'Fethu' od učenjaka. Ovo pitanje je sasvim jasno onome ko o njemu razmisli i čiji je cilj slijeđenje prakse odabranih generacija.

A što se tiče onoga koga nadvladaju pristrasnost, strast, slijepo slijeđenje i loše mišljenje o onima koji pozivaju u uputu odabranih generacija, njegov slučaj pripada Allahu. Allaha molimo da nama i njemu podari uputu i uspjeh kako bismo dali prednost istini nad svim ostalim. Zaista je On, Uzvišeni, Najbolji od Kojeg se moli.

Također, praksa nekih ljudi koji se izdaleka okreću prema časnom kaburu i pomiču usne nazivajući selam ili upućujući dovu – sve to spada u istu vrstu ranije spomenutih novotarija. Muslimanu ne priliči da u svoju vjeru uvodi ono što Allah nije dozvolio. Ovim postupkom on je bliži grubosti i otuđenosti nego bliskosti i iskrenosti. Imam Malik, Allah mu se smilovao, osudio je ovakav i slične

postupke, te je rekao: "Stanje posljednjih generacija ovog ummeta neće popraviti ništa drugo osim onoga što je popravilo njegove prve generacije."[1]

Poznato je da ono što je popravilo stanje prvih generacija ovog ummeta jeste slijeđenje puta Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, njegovih pravednih halifa, plemenitih ashaba i onih koji su ih u dobru slijedili, a stanje potonjih generacija ovog ummeta neće se popraviti, osim njihovim čvrstim držanjem za to i slijeđenjem tog puta.

Allaha molimo da pomogne muslimanima u onome u čemu je njihov spas, sreća i ponos na dunjaluku i na ahiretu, a On je Veliki Dobročinitelj i Plemenit.

Napomena

Propis posjete kaburu Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem

Posjeta kaburu Vjerovjesnika, sallallahu alejhi ve sellem, nije obavezna niti je uslov za hadž, kako to smatraju neki iz običnog puka i njima slični, nego je pohvalna za onoga ko posjeti Poslanikovu džamiju, sallallahu alejhi ve sellem, ili se nalazi u njenoj blizini.

Što se tiče onoga ko je daleko od Medine, njemu nije dozvoljeno poduzimati posebno putovanje s

[1] Igasatul-lehfan fi masajidiš-šejtan (1/363).

ciljem posjete kaburu. Međutim, sunnet mu je poduzeti putovanje s ciljem posjete Časne džamije, a kada stigne, posjetit će časni kabur i kabure dvojice njegovih ashaba. Tada se posjeta njegovom kaburu, neka su na njega salavat i selam, i kaburima dvojice njegovih ashaba, kao popratno djelo, ubraja u posjetu njegovoj džamiji. To je na osnovu onoga što je potvrđeno u dva Sahiha, da je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, kazao:

«لَا تُشَدُّ الرِّحَالُ إِلَّا إِلَى ثَلَاثَةِ مَسَاجِدَ: المَسْجِدِ الحَرَامِ، وَمَسْجِدِي هَذَا، وَالمَسْجِدِ الأَقْصَى».

"Ne pritežu se užad (ne čine se putovanja) osim radi tri džamije: radi Mesdžidul-Harama, ove moje džamije i Mesdžidul-Akse."[1]

Da je posebno putovanje s namjerom posjete njegovom kaburu, neka su na njega salavat i selam, ili kaburu nekog drugog, bilo propisano, on bi na to ukazao ummetu i uputio ga na njegovu vrijednost, jer je on najiskrenije savjetovao ljude, najbolje poznavao Allaha i najviše Ga se bojao. On je u potpunosti dostavio jasnu poslanicu, ukazao svom ummetu na svako dobro i upozorio ga na svako zlo. Pa kako bi to onda bilo propisano, kada je on upozorio da se posebno putovanje ne poduzima izuzev kada je riječ o jednoj od tri džamije, rekavši:

[1] Buhari od Ebu Hurejre, br. 1189; Muslim, br. 1397.

«لَا تَتَّخِذُوا قَبْرِي عِيدًا، وَلَا بُيُوتَكُمْ قُبُورًا، وَصَلُّوا عَلَيَّ، فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ تَبْلُغُنِي حَيْثُ كُنتُمْ».

"Ne činite moj kabur svetilištem, i ne činite svoje kuće kaburima. Donosite salavat na mene, jer će vaš salavat doprijeti do mene gdje god vi bili."[1]

Smatranje da je propisano posebno putovati radi posjete njegovom kaburu, sallallahu alejhi ve sellem, vodi ka tome da se on učini svetilištem, te upadanju u ono zabranjeno od čega je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, strahovao, a to su pretjerivanje i prekomjerno veličanje. Kao što su u to već upali mnogi ljudi zbog svog ubjeđenja da je propisano posebno putovati radi posjete njegovom kaburu, neka su na njega salavat i selam.

A što se tiče hadisa koji se prenose na ovu temu, a koje kao dokaz koriste oni koji tvrde da je propisano poduzimati posebno putovanje do njegovog kabura, neka su na njega salavat i selam, to su hadisi sa slabim lancima prenosilaca, štaviše, oni su izmišljeni. Na njihovu slabost već su upozorili hafizi, poput Darekutnija, Bejhekija, hafiza Ibn Hadžera i drugih. Zbog toga nije dozvoljeno da se njima oponira vjerodostojnim hadisima koji ukazuju na zabranu poduzimanja posebnog putovanja, osim radi tri džamije.

[1] Već je spomenut njegov izvor.

U nastavku ćemo navesti nekoliko apokrifnih hadisa koji se odnose na ovu temu, kako bi ljudi bili svjesni njihove neispravnosti i postupali s oprezom:

1. "Ko obavi hadž, a ne posjeti me, grubo (loše) je postupio prema meni."

2. "Ko me posjeti nakon moje smrti, kao da me je posjetio za moga života."

3. "Ko posjeti mene i moga pretka Ibrahima u jednoj godini, ja mu garantujem pred Allahom da će ući u Džennet."

4. "Ko posjeti moj kabur, biće mi obaveza da se zagovaram za njega."

Ni jedan od ovih hadisa nije potvrđen od Allahovog Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem.

Hafiz Ibn Hadžer, u djelu Et-Telhis, nakon što je spomenuo većinu predaja, kazao je: 'Svi putevi kojima je prenesen ovaj hadis su slabi.'"

Hafiz Ukajli je rekao: "Po ovom pitanju nemamo ni jedne vjerodostojne predaje."

Šejhul-islam Ibn Tejmijje, rahimehullah, odlučno je ustvrdio da su svi ovi hadisi izmišljeni. A on ti je dovoljan u pogledu znanja, pamćenja i upućenosti u tematiku.

Da je išta od toga bilo utemeljeno, ashabi, radijallahu 'anhum, bi od svih ljudi prvi po tome postupali, to bi pojasnili ummetu i pozivali ga ka tome, jer su oni najbolji ljudi poslije vjerovjesnikâ,

najbolje poznaju Allahove granice i ono što je On propisao Svojim robovima, te su najiskreniji prema Allahu i Njegovim stvorenjima. Pa pošto od njih nije preneseno ništa od toga, to ukazuje da to nije propisano.

Čak i kada bi neki od njih bio vjerodostojan, to bi se moralo odnositi na propisanu posjetu koja ne podrazumijeva posebno putovanje isključivo s namjerom posjete kaburu, kako bi se uskladili hadisi, a Allah Uzvišeni najbolje zna.

Poglavlje

O pohvalnosti posjete mesdžidu Kuba i Bekiji

Posjetiocu Medine pohvalno je da posjeti mesdžid Kuba i klanja u njemu. Dokaz tome je ono što se bilježi u dva Sahiha iz hadisa Ibn Omera, radijallahu 'anhuma, koji veli:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَزُورُ مَسْجِدَ قُبَاءٍ رَاكِبًا وَمَاشِيًا وَيُصَلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ».

„Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, posjećivao je džamiju Kuba, nekada jašući, a nekada pješice, i u njoj bi klanjao dva rekata.“[1]

Sehl ibn Hunejf, radijallahu anhu, prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

«مَنْ تَطَهَّرَ فِي بَيْتِهِ ثُمَّ أَتَى مَسْجِدَ قُبَاءٍ فَصَلَّى فِيهِ صَلَاةً كَانَ لَهُ كَأَجْرِ

[1] Buhari, br. 1193; Muslim, br. 1399.

عُمْرَةٍ».

"Svako onaj ko se očisti u svojoj kući, zatim dođe u džamiju Kuba i u njoj klanja dva rekata, imat će nagradu kao da je obavio umru."[1]

Sunnet mu je da posjeti kabure u Bekiji, kabure šehida i kabur Hamze, radijallahu 'anhu, jer ih je Vjerovjesnik, sallallahu alejhi ve sellem, posjećivao i učio dovu za njih, ali i zbog njegovih, sallallahu alejhi ve sellem, riječi:

«زُورُوا القُبُورَ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُكُمْ بِالآخِرَةِ».

"Posjećujte mezarja, jer vas ona, zaista, podsjećaju na ahiret."[2] Hadis bilježi Muslim.

Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, podučavao je svoje ashabe da prilikom posjete mezarjima prouče:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَهْلَ الدِّيَارِ مِنَ المُؤْمِنِينَ وَالمُسْلِمِينَ، وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لَاحِقُونَ، نَسْأَلُ اللهَ لَنَا وَلَكُمُ العَافِيَةَ».

"Es-selamu 'alejkum ehle-d-dijari minel-mu'minine vel-muslimin, ve inna in šae-llahu bikum lahikun, nes'elu-llahe lena ve lekumul-'afijeh."

("Es-selamu alejkum, stanovnici ovih staništa od

[1] Ibn Madže, br. 1412.
[2] Muslim, br. 976.

vjernika i muslimana. Zaista ćemo vam se i mi, kada Allah bude htio, pridružiti. Molimo Allaha za spas nama i vama.")[1] Bilježi ga Muslim od Sulejmana ibn Burejde, od njegovog oca.

Tirmizi bilježi od Ibn Abbasa, radijallahu 'anhuma, da je kazao: "Jednom prilikom Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, prošao je pored medinskog mezarja, te se prema njemu okrenuo i kazao:

«السَّلَامُ عَلَيْكُمْ يَا أَهْلَ القُبُورِ، يَغْفِرُ اللهُ لَنَا وَلَكُمْ، أَنْتُمْ سَلَفُنَا وَنَحْنُ بِالأَثَرِ».

"Es-selamu 'alejkum ja ehlel-kubur, jeghfirullahu lena ve lekum, entum selefuna ve nahnu bileser."

("Es-selamu 'alejkum, stanovnici kabura. Neka Allah oprosti nama i vama, vi ste naši prethodnici, a mi ćemo za vama.")[2]

Iz ovih hadisa se zaključuje da je svrha šerijatski ispravne posjete kaburima prisjećanje na ahiret, činjenje dobročinstva umrlima, učenje dove za njih i molba da im se Allah smiluje.

A što se tiče posjećivanja kabura s ciljem da se kod njih upućuju dove, ili zadržavanja pored njih, ili traženja od njih ispunjenja potreba ili izlječenja

[1] Muslim, br. 975.
[2] Tirmizi, br. 1035.

bolesnika, ili traženja od Allaha posredstvom njih ili njihovog ugleda i tome slično – ovakva posjeta je novotarija i šerijatski neprihvatljiva. Nju nije propisao ni Allah, ni Njegov Poslanik, niti su to činili dobri prethodnici, radijallahu 'anhum. Naprotiv, to spada u ružan govor koji je zabranio Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekavši:

«زُورُوا القُبُورَ، وَلَا تَقُولُوا هُجْرًا».

"Posjećujte mezarja, i ne govorite ružne riječi."[1]

Ovim spomenutim postupcima zajedničko je to da su novotarija, ali se oni razlikuju po stepenu. Neki od njih predstavljaju novotariju, ali ne i širk, poput upućivanja dova Allahu, subhanehu, kod kabura, traženja od Njega pravom umrlog i njegovim ugledom i tome slično. Međutim, neki od njih predstavljaju veliki širk, poput upućivanja dova umrlima, traženja pomoći od njih i tome slično.

Ovo je već prethodno detaljno pojašnjeno, zato obrati pažnju i budi oprezan, i moli svoga Gospodara za uspjeh i uputu ka istini, jer je On, Uzvišeni, Taj Koji daruje uspjeh i upućuje; nema istinskog boga osim Njega, niti gospodara mimo Njega.

Ovim okončavamo ono što smo namjeravali

[1] Muslim, od Ibn Burejde, a on od svog oca, br. 977.

zabilježiti. Sva hvala pripada Allahu, i na početku i na kraju! Neka je salavat na Njegovog roba i poslanika, najodabranijeg među svim stvorenjima – Muhammeda, kao i na njegovu porodicu, ashabe i sve one koji ih dosljedno budu slijedili u dobru, sve do Sudnjega dana.

❋❋❋

Sadržaj

Pojašnjenje i razrada mnogih propisa u vezi hadža, umre i zijareta u svjetlu Kur'ana i sunneta. 2
Uvod autora 2
Poglavlje 4
Dokazi o obaveznosti hadža i umre te o obavezi požurivanja njihovog obavljanja. 4
Poglavlje 9
O obaveznosti pokajanja za grijehe i oslobađanja od nepravde učinjene drugima. 9
Poglavlje 16
Šta hadžija čini po dolasku na mikat? 16
Poglavlje 23
O prostornim mikatima i njihovim definisanim granicama 23
Poglavlje 29
Šerijatski propis za osobu koja dođe na mikat van mjeseci hadža 29
Poglavlje 32
O propisu hadždža malog djeteta: Da li mu je on dovoljan za hadždž islama? 32
Poglavlje 36
Pojašnjenje ihramskih zabrana i onoga što je dozvoljeno muhrimu 36
Poglavlje 44
O postupcima hadžije pri ulasku u Mekku, te pojašnjenju onoga što on čini nakon ulaska u

Mesdžidul-haram u pogledu tavafa i načina njegovog obavljanja. 44
Poglavlje..... 55
Propis o stupanju u ihram za hadždž osmog dana zul-hidždžeta i odlasku na Minu 55
Poglavlje..... 82
Pojašnjenje najvrednijih postupaka hadžije na dan Kurban-bajrama..... 82
Poglavlje..... 89
Obaveza klanja kurbana za onoga ko obavlja temettu' i kiran hadž..... 89
Poglavlje..... 92
Obaveza hadžija i ostalih da naređuju dobro i da ga promovišu. 92
Poglavlje.....102
Preporučenost povećanja ibadeta i dobrih djela 102
Poglavlje.....104
O propisima i adabima posjećivanja 104
Napomena 120
Propis posjete kaburu Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem 120
Poglavlje.....124
O pohvalnosti posjete mesdžidu Kuba i Bekiji 124

***

bs396v3.1 - 16/06/2026

رئاسة الشؤون الدينية بالمسجد الحرام والمسجد النبوي

رسالة الحرمين

Poruka Dva harema

Šerijatski instruktivni sadržaj
za posjetioce el-Mesdžidul-harama i
el-Mesdžidun-nebevijja na brojnim jezicima

978-603-517-643-9